

Natuurtoets Omgevingswet De Lakermaat te Lengel

Ecologisch Adviesbureau Viridis bv
Randweg 30
4104 AC Culemborg
T 0345 753 275
E info@bureau-viridis.nl
W www.bureau-viridis.nl
KvK 110 557 87
Btwnr NL 820598215B01
IBAN NL46 TRIO 0198 4486 00

Tekst: O. (Olivier) Horiot
Veldonderzoek: O. (Olivier) Horiot, J. (Joost) Meerjenburgh, D. (David) Broek
Foto's: O. (Olivier) Horiot

Foto voorblad: Open schuur op het erf van de boerderij De Laak

Projectnummer: 2023-102
Wijze van citeren: HORIOT, O.H., 2023. Natuurtoets Omgevingswet De Lakermat te Lengel Adviesbureau Viridis, Culemborg, PRNR-2022-102.

In opdracht van: SAB
Contactpersoon: C. (Corinne) Schutte

Datum: 06-05-2024
Ondertekening: S. (Susan) Zwerver
Paraaf: SZ

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van de opdrachtgever zoals hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit deze rapportage mag worden vermenigvuldigd of openbaar gemaakt worden door middel van scanning, druk, internet, fotokopie of andere wijze zonder schriftelijke toestemming van de opdrachtgever en Ecologisch Adviesbureau Viridis bv, noch mag het zonder deze toestemming voor een ander doel gebruikt worden dan waarvoor het vervaardigd is.

Ecologisch Adviesbureau Viridis is niet aansprakelijk voor vervolgschade, alsmede schade die voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van de werkzaamheden, kaartmateriaal (Basis Registratie Topografie Kadaster 2021, tenzij anders wordt vermeld) inclusief getoonde begrenzingen of andere gegevens verkregen van Ecologisch Adviesbureau Viridis. De opdrachtgever vrijwaart Ecologisch Adviesbureau Viridis voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Omdat ecologisch onderzoek een momentopname is, kan de aanwezigheid van beschermde soorten soms niet worden uitgesloten of bevestigd. Daarnaast is de natuurwetgeving aan verandering en jurisprudentie onderhevig. Ecologisch Adviesbureau Viridis is mede om die redenen lid van het Netwerk Groene Bureaus, brancheorganisatie voor kwaliteitsbevordering en belangenbehartiging van ecologische adviesbureaus. Hierdoor zijn wij zo goed mogelijk op de hoogte van de nieuwste ontwikkeling op het gebied van ecologie en wetgeving. Door de inzet van conform de wet ter zake kundige ecologen, waarborgen wij onze onderzoekskwaliteit. Wij zijn echter niet aansprakelijk voor de gevolgen van onverwacht verschijnende of verdwijnende flora of fauna, noch voor de gevolgen van veranderende wetgeving of jurisprudentie.

Inhoudsopgave

1	Aanleiding	5	4	Conclusie en advies	26
1.1	Situatie	5	4.1	Beantwoording onderzoeksvragen	26
1.2	Beschrijving van het plangebied	5	4.2	Mitigerende maatregelen.....	26
1.3	Probleemstelling	6	4.2.1	Algemene maatregelen	26
1.4	Geldigheid onderzoek.....	6	4.2.2	Algemene broedvogels.....	27
2	Onderzoeksmethode.....	10	4.2.3	Gewone dwergvleermuis	27
2.1	Literatuuronderzoek	10	4.2.4	Steenmarter	28
2.2	Veldonderzoek	10	4.2.5	Steenuil.....	28
2.2.1	Vleermuizen	12	4.2.6	Kerkuil.....	28
2.2.2	Grondgebonden zoogdieren.....	13	4.3	Conclusie	28
2.2.3	Broedvogels	14	5	Literatuurlijst	29
2.3	Analyse.....	15	5.1	Literatuur.....	29
3	Resultaten en effectenbeoordeling	17	5.2	Websites.....	29
3.1	Vleermuizen	17	Bijlage A.	Cameravalfoto's.....	30
3.2	Grondgebonden zoogdieren.....	18	Bijlage B.	Wettelijk kader	31
3.3	Vogels.....	20	Bijlage C.	Overzicht algemene vrijstellingen	42
3.4	Rode Lijst en HR Bijlage II & V	25	Bijlage D.	Nederlandse vleermuissoorten.....	43
3.5	Exoten	25			

Samenvatting

De initiatiefnemer heeft het voornemen om in het onderzoeksgebied 349 woningen te realiseren. Deze bestaat uit rond 25 hectare terrein met daarin de boerderij De Laak en de omliggende landbouwpercelen. In dit kader is in de winter 2022-2023 een Quicksan Wet natuurbescherming uitgevoerd door SAB. Uit deze Quicksan is gebleken dat in het gebied een aantal beschermde soorten voor kunnen komen. Hiervoor heeft Bureau Viridis het benodigde soortgericht onderzoek overgenomen. Alle onderzochte soorten zijn weergegeven in Tabel 1.

Resultaten

Het veldonderzoek is in de periode mei-september 2023 en februari-april 2024 uitgevoerd. Wat betreft vogels met jaarrond beschermde nesten zijn de steenuil en de kerkuil aanwezig in het plangebied. Met betrekking tot marterachtigen is alleen de steenmarter vastgesteld. Deze soort heeft een verblijfplaats op de zolder van het woonhuis maar gebruikt onder andere het hele erf om te foerageren. Uit het vleermuisonderzoek blijkt dat drie soorten in het plangebied foerageren, maar dat alleen de gewone dwergvleermuis in het plangebied verblijft. Verder zijn er ook een aantal Rode Lijst soorten vastgesteld, met name: patrijs (*Perdix perdix*), torenvalk (*Falco tinnunculus*), konijn (*Oryctolagus cuniculus*) en haas (*Lepus europaeus*). In onderstaande tabel zijn de onderzochte soorten weergegeven met de bijbehorende noodzakelijke vervolgstappen ten opzichte van de Omgevingswet. In Figuur 1 en 2 zijn de vastgestelde verblijfplaatsen van beschermde soorten weergegeven.

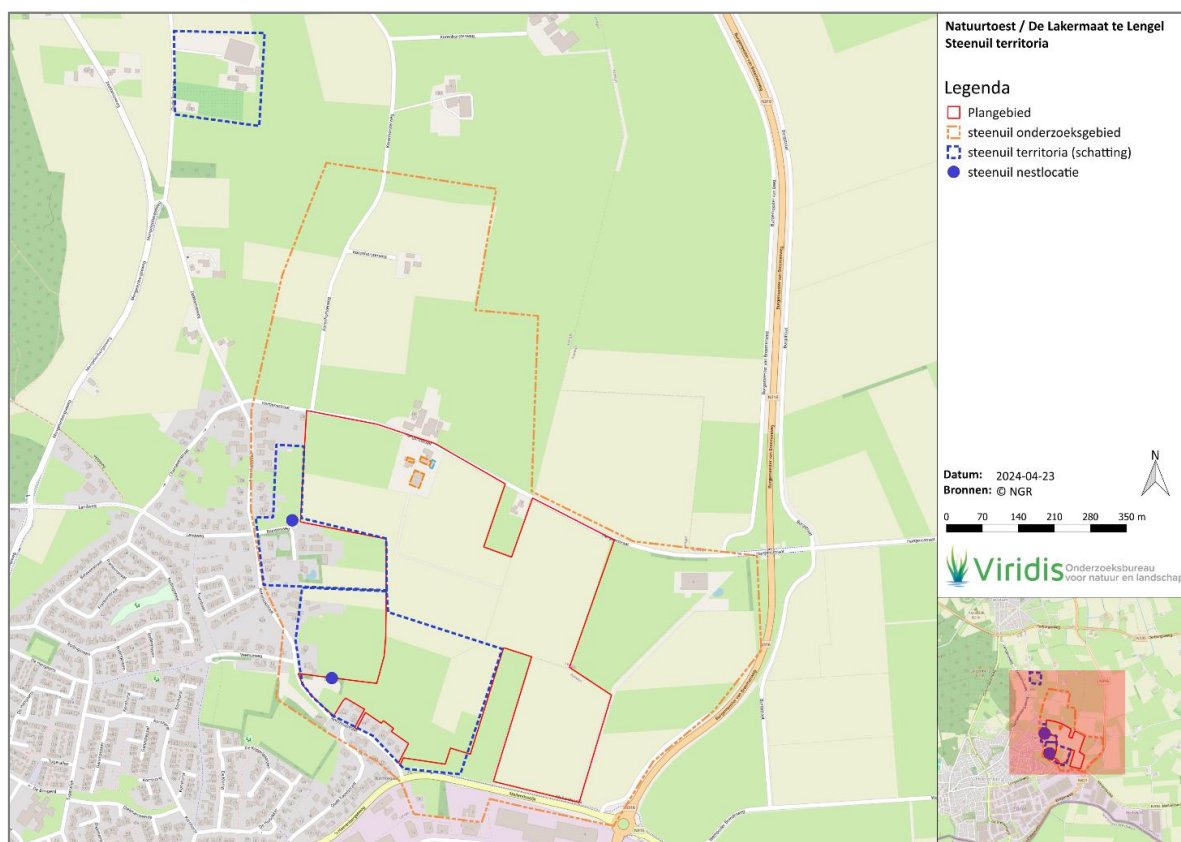
Tabel 1 | Overzicht onderzochte soorten, aanwezigheid, functie, bescherming, overtreding, mitigatie en ontheffing Omgevingswet

Soort	Aanwezig	Functie	Bescherming onder Artikel	Overtreding	Mitigatie	Omgevingsvergunning
Gewone dwergvleermuis	Ja	Zomerverblijfplaats en foerageergebied	11.46 Bal	Art. 11.46 lid 1 a, b en d	Ja	Ja
Laatvlieger	Ja	Foerageergebied	11.46 Bal	Nee	Nee	Nee
Gewone grootoorvleermuis	Ja	Foerageergebied	11.46 Bal	Nee	Nee	Nee
Steenmarter	Ja	Verblijfplaats	11.54 Bal	Art.11.54, lid 1c	Ja	Ja
Kerkuil	Ja	Rustplaats en potentiële nestplaats	Art.11.37 Bal	Art.11.37 lid 1b	Ja	Ja
Steenuil	ja	Nestlocatie en foerageergebied (Territorium)	Art.11.37 Bal	Art.11.37 lid 1b	Ja	Ja
Ransuil	Nee	Niet van toepassing	Art.11.37 Bal	Nee	N.v.t.	N.v.t.
Sperwer	Nee	N.v.t.	Art.11.37 Bal	Nee	N.v.t.	N.v.t.
Boomvalk	Nee	N.v.t.	Art.11.37 Bal	Nee	N.v.t.	N.v.t.
Huismus	Nee	N.v.t.	Art.11.37 Bal	Nee	N.v.t.	N.v.t.
Gierzwaluw	Nee	N.v.t.	Art.11.37 Bal	Nee	N.v.t.	N.v.t.
Das	Nee	N.v.t.	11.54 Bal	Nee	N.v.t.	N.v.t.
Wezel	Nee	N.v.t.	11.54 Bal	Nee	N.v.t.	N.v.t.
Hermelijn	Nee	N.v.t.	11.54 Bal	Nee	N.v.t.	N.v.t.
Bunzing	Nee	N.v.t.	11.54 Bal	Nee	N.v.t.	N.v.t.

Figuur 1 | Verblijfplaatsen van beschermde soorten op het erf van boerderij De Laak.

Figuur 2 | Steenuil territoria in en rondom het plangebied.

Conclusie

Uit het onderzoek is gebleken dat gewone dwergvleermuis, steenmarter, kerkuil en steenuil in het plangebied een verblijfplaats hebben. De voorgenomen werkzaamheden hebben negatieve effecten op de voorgenoemde soorten, waarbij de verblijfplaatsen vernield kunnen worden en mogelijk dieren dood kunnen gaan. Dit is daarom een flora- en fauna-activiteit en houdt een overtreding van Art.11.37, lid 1b, artikel 11.46, lid 1 a, b, en d en artikel 11.54, lid 1c Bal van de Omgevingswet in. Voorafgaand aan de werkzaamheden moet er daarom een omgevingsvergunning aangevraagd worden.

1 Aanleiding

1.1 Situatie

Het plangebied bestaat uit boerderij De Laak en enkele daaromheen liggende percelen (ongeveer 25 hectare). Op deze locatie heeft de initiatiefnemer het voornemen 349 woningen te realiseren.

De voorgenomen werkzaamheden kunnen negatieve effecten veroorzaken op ter plaatse voorkomende beschermde natuurwaarden¹. Mogelijk worden daarbij verbodsbepalingen van de Omgevingswet overtreden. Tevens is voor deze ingreep een bestemmingsplanwijziging noodzakelijk en dienen de natuurwaarden in het gebied inzichtelijk te worden gemaakt. Om de mogelijke effecten van de voorgenomen ingreep te toetsen is in februari 2023 een Quicksan Wet natuurbescherming uitgevoerd door SAB. Uit deze Quicksan is gebleken dat in het gebied een aantal beschermde soorten voor kunnen komen, namelijk:

- Vogels: jaarrond beschermde nesten van boomvalk (*Falco subbuteo*), sperwer (*Accipiter nisus*), ransuil (*Asio otus*), steenuil (*Athene noctua*), kerkuil (*Tyto alba*), huismus (*Passer domesticus*) en gierzwaluw (*Apus apus*);
- Vleermuizen: boom- en gebouwbewonende;
- Grondgebonden zoogdieren: wezel (*Mustela nivalis*), bunzing (*Mustela putorius*), hermelijn (*Mustela erminea*), steenmarter (*Martes foina*) en das (*Meles meles*).

In dit kader heeft SAB aan Ecologisch Adviesbureau Viridis opdracht gegeven een onderzoek uit te voeren naar het voorkomen van de voorgenoemde beschermde diersoorten middels een wettelijk verplichte natuurtoets. In Bijlage A vindt u meer informatie over de Omgevingswet en overige relevante regelgeving.

1.2 Beschrijving van het plangebied

De onderzoekslocatie bestaat uit een boerderij met bijbehorend erf en enkele daaromheen liggende percelen (ongeveer 25 hectare). Op het erf zijn vijf gebouwen aanwezig:

- Een gebouw bestaand uit drie aan elkaar gesloten bakstenen gebouwen; een woonhuis en twee stalgebouwen. Deze gebouwen hebben een puntig dak bedekt met traditionele dakpannen en een eenvoudige muur (geen spouw). Ze zijn vrij oud en sterk beschadigd. In het bijzonder het woonhuis en een van de stalgebouwen hebben een zeer beschadigde dakstructuur.
- Een open schuur met een aparte garage deel met daar boven op een hooi-opslag.
- Een vierde schuur die ooit als stalgebouw diende. Dit gebouw is recenter dan de andere gebouwen en is opgebouwd uit baksteen en houtbetimmering met een golfplaten dak.

Op de landbouwpercelen zijn aardappel, mais en tarwe velden aanwezig. Er ligt ook een klein perceel grasland beweid door schapen. In het midden is een brede ingezaaide kruidenrijke strook. Veel percelen zijn gescheiden door greppels. Gezien de vegetatie die daar groeit staan de greppels het grootste deel van het jaar (hooguit met stilstaand water na sterke regenval) droog. Er zijn weinig bomen en struiken in het plangebied. Langs de zuidoostelijke grens is een dubbele rij bomen. Langs de Hartjensstraat tussen boerderij De Laak en de N316 zijn over de gehele lengte bomen aanwezig. Op het erf zijn een aantal bomen aanwezig waaronder drie oude kastanjabomen en een oude beuk net naast het woonhuis. Verder zijn er een aantal bosschages bestaande uit naaldbomen verspreid over het erf aanwezig. De tuin van het erf is verwaarloosd en deels dichtbegroeid met braamstruweel. Permanente oppervlaktewateren ontbreken in het plangebied. De directe omgeving bestaat voornamelijk uit agrarische percelen met weinig groene

¹ Beschermde soorten: alle onder de Omgevingswet beschermde soorten in de provincie Gelderland.

landschapselementen. Ten noorden aan de overkant van de Hartjensstraat liggen een aantal gebouwen met twee verschillende eigenaren. Ten westen ligt het dorp van Lengel. Ten zuiden aan de overkant van de weg ligt een industrieel gebied.

In Figuur 1.1 en Afbeelding 1.1 t/m 1.12 is een impressie van het plangebied en de directe omgeving te zien.

1.3 Probleemstelling

Om goed voorbereid te zijn op eventueel noodzakelijke maatregelen of een vergunningsaanvraag in het kader van de Omgevingswet geeft een Nader onderzoek naar beschermde soorten antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

- Zijn in het plangebied beschermde soorten en/of verblijfplaatsen van deze soorten aanwezig?
- Ondervinden aanwezige beschermde soorten negatieve effecten van de voorgenomen ruimtelijke ingreep en de benodigde werkzaamheden?
- Is het mogelijk om optredende negatieve effecten op beschermde soorten te mitigeren? Zo ja, op welke wijze dient dit te geschieden?
- Is het noodzakelijk een omgevingsvergunning van de Omgevingswet aan te vragen?

Voorliggend rapport geeft advies met betrekking tot de mogelijkheden om de geplande ruimtelijke ontwikkeling in overeenstemming met de Omgevingswet uit te voeren.

1.4 Geldigheid onderzoek

Dit onderzoek is uitgevoerd conform de landelijk geldende richtlijnen. De bevoegde gezagen (provincies) hanteren de volgende definitie voor de geldigheid van onderzoeken naar beschermde soorten: “Onderzoeksgegevens mogen maximaal drie jaar oud zijn in gebieden waar weinig of geen ruimtelijke of kwalitatieve veranderingen zijn opgetreden in de afgelopen drie jaar. In gebieden waar dit niet voor geldt, moeten de gegevens recenter zijn”. Dit rapport gaat in op de effecten van de ontwikkeling zoals beschreven in paragraaf 1.1. Wijzigingen of aanpassingen in de ontwikkeling kunnen leiden tot andere conclusies ten aanzien van de effecten op beschermde soorten en gebieden.

Figuur 1.1 | Plangebied met habitats en lijnvormige landschapselementen

Afbeelding 1.1 | Open schuur

Afbeelding 1.2 | Woonhuis met oude kastanjes

Afbeelding 1.3 | Tuin dicht begroeid met struweel

Afbeelding 1.4 | Oude stal aan het woonhuis, omsloten met ruigte en struwelen

Afbeelding 1.5 | Schuur aan de achterkant van het erf

Afbeelding 1.6 | Naaldbomen bosschage in de noordwesthoek van het erf

Afbeelding 1.7 | Aardappelveld met het dorp van Lengel en de heuvels van Montferland in de achtergrond.

Afbeelding 1.8 | Greppel tussen twee agrarische percelen met industriegebied in de achtergrond

Afbeelding 1.9 | Greppel en agrarische percelen. In de achtergrond rechts de dubbele bomenrij die langs de grens van het plangebied loopt.

Afbeelding 1.10 | Dennenplantage naast het woonhuis.

Afbeelding 1.11 | Ingezaaide kruidenrijke strook

Afbeelding 1.12 | Graslandje (rechtsvoor) en aardappelveld met de boerderij De Laak in de achtergrond. De graslanden links in het beeld liggen buiten het plangebied.

2 Onderzoeksmethode

Om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvragen is een toetsing in het kader van de Omgevingswet uitgevoerd. Hiermee is de ecologische waarde van het plangebied door middel van een literatuuronderzoek en soortspecifieke inventarisaties onderzocht. Op deze manier wordt het voorkomen van beschermde soorten binnen de Omgevingswet bepaald. De gebruikte onderzoeksmethoden worden hieronder beschreven.

2.1 Literatuuronderzoek

Voor het literatuuronderzoek is gebruik gemaakt van bekende verspreidingsgegevens van beschermde soorten uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF), verspreidingsatlassen van relevante soorten, het archief van Bureau Viridis en vrij beschikbare verspreidingsgegevens. Daarnaast is gebruik gemaakt van het onderzoeksrapport van SAB en informatie afkomstig uit overleggen met de opdrachtgever. De resultaten van het literatuuronderzoek geven een beeld van de verspreiding van de te onderzoeken soorten in en rondom het plangebied. Hierbij worden de soorten in een straal van 2 km gezocht.

2.2 Veldonderzoek

Naast het literatuuronderzoek heeft Ecologisch Adviesbureau Viridis soortspecifieke inventarisaties uitgevoerd naar de soorten die naar voren zijn gekomen in de Quicksan. De onderzoeksmethodiek wordt verder in deze hoofdstuk uitgelegd. De onderzoeksdata zijn per soort of soortgroep weergegeven in Tabel 2.1.

Indien gedurende een onderzoek naar een specifieke soortgroep andere beschermde soorten zijn waargenomen, zijn deze soorten ook meegenomen in de resultaten. Wanneer de onderzoeksprotocollen een overlap in onderzoeksperiode toelaten en dit geen afbreuk doet aan de onderzoeksinspanning is het mogelijk om onderzoeken naar verschillende soortgroepen te combineren, of in ieder geval op dezelfde datum uit te voeren. Wanneer er bezoeken gecombineerd zijn uitgevoerd wordt dit aangegeven in Tabel 2.1. Alle waarnemingen zijn digitaal vastgelegd met behulp van de software WaarnemingPro (WrnPro).

De inventarisaties zijn uitgevoerd conform de door het Netwerk Groene Bureaus (NGB) ontwikkelde inventarisatieprotocollen en kennisdocumenten van BIJ12. Onderstaand volgt per soortgroep een uitleg betreffende de gebruikte methodiek.

Tabel 2.1 | Onderzoeksdata en weersomstandigheden

Bezoekdata	Soort(groep)	Starttijd	Eindtijd	Aantal onderzoekers	Temp (°C)	Windkracht (Bft)	Neerslag (mm)
4-5-2023	Huismus, controle potentiële jaar rond beschermde nesten van sperwer, boomvalk en ransuil.	09:15	11:00	1	10	2	geen
17-5-2023	Huismus	10:33	11:33	1	12	2	geen
	Uitzetten sporenbuizen en cameravallen	-	-	1	-	-	-
1-6-2023	Sporenbuizen en cameravallen controleren	n.v.t.	n.v.t.	1	n.v.t.	n.v.t.	geen
	Boomvalk, sperwer en ransuil	17:50	22:30	1	18	3	geen
	Gierzwaluw	19:49	22:30	1	14	4	geen
5-6-2023	Vleermuis zomer- en kraamverblijfplaats avondbezoek, uilen, das, steenmarter	21:45	00:10	2	18	3	geen
12-6-2023	Sporenbuizen en cameravallen controle	n.v.t.	n.v.t.	1	n.v.t.	n.v.t.	geen
	Boomvalk en sperwer	17:00	22:45	1	25	2	geen
	Gierzwaluw	19:00	22:45	1	23	2	geen
22-6-2023	Sporenbuizen en cameravallen controleren	n.v.t.	n.v.t.	1	n.v.t.	n.v.t.	geen
6-7-2023	Sporenbuizen en cameravallen controleren	n.v.t.	n.v.t.	1	n.v.t.	n.v.t.	geen
	Gierzwaluw	19:30	22:30	1(2)	20	0	geen
	Vleermuis zomer- en kraamverblijfplaats avondbezoek, uilen, das, steenmarter	20:50	00:00	2	16	0	geen
7-7-2023	Vleermuis zomer- en kraamverblijfplaats ochtendbezoek, uilen, das, steenmarter	03:10	05:30	2	12	1	geen
21-7-2023	Sporenbuizen en cameravallen controleren en weghalen	n.v.t.	n.v.t.	1	n.v.t.	n.v.t.	geen
23-8-2023	Vleermuis paarverblijfplaats onderzoek	23:23	01:23	1	18	2	geen
14-9-2023	Vleermuis paarverblijfplaats onderzoek	21:02	23:03	1	15	2	geen
28-2-2024	Uilenonderzoek	18:44	20:29	2	6	2	geen
13-03-2024	Uilenonderzoek	17:45	20:16	2	11	2	geen
03-04-2024	Uilenonderzoek	19:49	22:05	1	12	3	geen

2.2.1 Vleermuizen

Ecologie

Gedurende het jaar maken vleermuizen gebruik van verschillende verblijfplaatsen die verschillende functies vervullen. Vleermuizen hebben een vaste cyclus die gedurende het jaar wordt gevolgd, waarbij deze verblijfplaatsen afhankelijk van het moment in het jaar worden gebruikt. Afhankelijk van het weer houden vleermuizen van half oktober tot maart hun winterslaap in een winterverblijfplaats. Na de winterslaap verblijven vleermuizen vaak tijdelijk in kleine groepen in tussenverblijven. Vanaf mei verzamelen de vrouwtjes zich in kraamverblijfplaatsen en worden de jongen geboren en gezoogd. De mannen leven dan gezamenlijk of solitair in zomerverblijfplaatsen. De keuze van verblijfplaatsen is soortspecifiek. Sommige soorten, bijvoorbeeld de rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*) en de watervleermuis (*Myotis daubentoni*), verblijven vaak in holten of spleten in bomen en achter loshangende schors. Andere soorten, zoals laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) en gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), verblijven bijna altijd in gebouwen. Een derde soort die (in Nederland) regelmatig in gebouwen wordt aangetroffen is de ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*). Verblijfplaatsen in gebouwen kunnen onder andere gevonden worden achter gevelbetimmering, in spouwmuren, onder dakpannen, onder dakbeschot, achter boeiplanken en houten betimmeringen en in schoorstenen. In augustus, wanneer de jongen min of meer zelfstandig zijn, breekt de paartijd aan. De kraamkolonies vallen dan uiteen. Mannetjes van een aantal soorten bezetten tijdens de paartijd een paarverblijfplaats binnen een territorium, van waaruit ze vrouwtjes aantrekken om mee te paren. Hierbij maken ze gebruik van een paarroep. Afhankelijk van het weer zet dit door tot september of oktober, waarna vleermuizen weer naar hun winterverblijf vertrekken.

Onderzoeksmethode

Onderzoek naar (verblijfplaatsen van) vleermuizen is uitgevoerd volgens de richtlijnen van het vigerende Vleermuisprotocol (Netwerk Groene Bureaus, 2021). Bureau Viridis is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus en hanteert de richtlijnen zoals beschreven in het protocol voor het uitvoeren van het onderzoek naar (verblijfplaatsen van) vleermuizen.

Het onderzoek naar vleermuizen heeft plaatsgevonden met behulp van een batdetector met

geluidsopnameapparatuur (Pettersson D240 & M500-384). Indien een soort niet in het veld op naam gebracht kon worden, zijn digitale opnames gemaakt. Deze opnames zijn vervolgens met speciale computerprogrammatuur (BatSound v.4.1) gedetermineerd op soort.

Op basis van het vleermuisprotocol moet een gebied voldoende dekkend onderzocht worden. Als vuistregel voor een voldoende dekkend onderzoek in de kraam- en zomerperiode geldt het volgende: wanneer in de kritische periode van in- of uitvliegen meer dan een kwart van het plangebied niet valt te overzien of te beluisteren dient er een extra waarnemer te worden ingeschakeld (75% overzichtsregel). Voor elke extra waarnemer geldt dezelfde vuistregel, totdat het hele plangebied goed in beeld is. In de praktijk betekent dit dat het gehele plangebied in een ongeveer 10 minuten tijd onderzocht moet kunnen worden, waardoor het mogelijk is om in de kritische periode van in- en uitvliegen (± 30 minuten) elke locatie binnen het plangebied minimaal driemaal aan te doen (Limpens & Rege-link, 2017). Voor dit onderzoek zijn twee vleermuis deskundige ingeschakeld om alle gebouwen van het erf voldoende te onderzoeken.

Om gedurende het onderzoek de trefkans van verblijfplaatsen van vleermuizen te vergroten is er vanuit het vleermuisprotocol een optimale periode voorgeschreven die tussen twee veldbezoeken ligt. Vleermuizen wisselen vaak van verblijfplaatsen, wanneer er tussen twee veldbezoeken een langere periode zit is de kans dat je een verblijfplaats mist kleiner. Bij het onderzoek naar zomer-, kraam-, en paarverblijfplaatsen is de optimale tussenliggende periode 20 dagen.

Naast de onderzoeken volgens het vleermuisprotocol worden de gebouwen ook overdag onderzocht. Hierbij wordt gezocht naar uitwerpselen van vleermuizen en worden alle potentiële verblijfplaatsen (spleten en kieren), als het mogelijk is, met behulp van een sterke zaklamp bekeken.

Kraam- en zomerverblijfplaatsen

Het vleermuisonderzoek naar kraam- en zomerverblijfplaatsen in het plangebied heeft plaatsgevonden middels drie veldbezoeken (één ochtendbezoek en twee avondbezoeken) op 5 juni, 6 en 7 juli. De avondbezoeken startten telkens kort voor zonsondergang en liepen door tot circa twee uur na zonsondergang.

Het ochtendbezoek startte circa 2,5 uur voor zonsopkomst en liep door tot zonsopkomst. Onderzoek naar verblijfplaatsen heeft plaatsgevonden onder geschikte weersomstandigheden: avondtemperatuur > 12°C, wind < 4 Bft, zie ook Tabel 2.1.

Paar- en winterverblijfplaatsen

Het vleermuisonderzoek naar paarverblijfplaatsen in het plangebied heeft plaatsgevonden middels twee bezoeken op 23 augustus en 14 september. Vleermuizen zijn vroeg op de avond goed waar te nemen, waarbij de vleermuizen vanaf circa een uur na zonsondergang duidelijk hun paarroep laten horen. De onderzoeken startten een uur na zonsondergang tot circa één uur 's nachts. De weersomstandigheden waren geschikt voor het uitvoeren van vleermuisonderzoek met een avondtemperatuur > 10°C en < 3 Bft, zie ook Tabel 2.1.

Tijdens de paarperiode zwermen vleermuizen ook rond middernacht bij plekken waar ze massaal kunnen overwinteren. De dieren vliegen gedurende enige tijd (half uur) rondom de openingen waarbij deze steeds even een opening aantikken en dan weer verder vliegen. Hierbij kunnen meerdere dieren door elkaar vliegen. Gebouwen die dienst doen als massawinterverblijfplaats zijn veelal grote en hogere gebouwen (ten opzichte van omgeving). Deze gebouwen kenmerken zich door een grote omvang (minimaal 20 meter hoog), massiviteit (20.000 tot 40.000 m³), een robuuste bouwstijl waarbij baksteen is gebruikt en de aanwezigheid van diepe, spleetvormige ruimten (bijv. spouwen, dilatatievoegen, holle vloerelementen etc.) (Korsten & Brekelmans, 2013). Aangezien er in het plangebied geen gebouwen of objecten aanwezig zijn die potentieel geschikt zijn als massawinterverblijfplaats is er geen onderzoek uitgevoerd naar het midernachtzwermen van vleermuizen.

Foerageergebieden en vliegroutes

Tijdens het vleermuisonderzoek zijn belangrijke foerageplaatsen in beeld gebracht. In de analyse is onderzocht of het hierbij gaat om essentiële foerageergebieden. Vleermuizen verplaatsen zich in het landschap via oriëntatiepunten. In bepaalde gevallen wordt een bepaalde route steeds weer opnieuw gebruikt en spreekt men van een vliegroute. Ook vliegroutes zijn beschermd onder de Omgevingswet. Er is geen specifiek onderzoek naar vliegroutes uitgevoerd aangezien het plangebied geen vaste lijnvormige elementen met

bomen bevat die aangetast worden door de werkzaamheden.

2.2.2 Grondgebonden zoogdieren

Voor het onderzoek naar kleine marterachtigen is er gebruikt gemaakt van twee methodes:

- cameravallen met lokstof (Struikrover®)
- sporenbuizen

Sporenbuizen bestaan uit een pvc buis met een diameter van ca. 10 cm en een houten, witgeverfd plankje met een inkkussentje in het midden. Bij het passeren van de buis lopen de kleine marterachtigen over het kussentje, blijft de inkt aan de poten kleven en geeft een afdruk op het plankje. Als inkt wordt hier gebruikgemaakt van paraffineolie met koolstofpoeder. Afdrukken van kleine marterachtigen zijn niet altijd op soort te brengen vanwege de overlap in grootte tussen pootjes van hermelijn en wezel. In totaal zijn 10 sporenbuizen in geschikt habitat verspreid in het plangebied gedurende 8 weken geplaatst. In het plangebied vormen bosschages, heggen, akkerranden, slootkanten en weilanden een geschikt habitat. Het aantal geplaatste buizen is afhankelijk van de aanwezige oppervlakte aan geschikt habitat. Hiervoor worden verschillende documenten geraadpleegd, bij voorbeeld "Handreiking kleine marters in relatie tot bescherming, Sander Bouwens, provincie Noord-Brabant".

De cameraval is geplaatst in een Struikrover®, een speciaal ontworpen cameraval met lokstof (opengeprikt blikje sardines) om kleine en middelgrote zoogdieren te monitoren. Tijdens het onderzoek werd de cameraval eenmaal verplaatst naar een andere geschikte locatie.

Zie Figuur 2.1 voor de locatie van de cameravallen en sporenbuizen en Tabel 2.1 voor de onderzoeksperiode.

Voor het onderzoek naar steenmarter is er gebruik van gemaakt van een warmtebeeldcamera en van twee cameravallen geplaatst in het woonhuis en de twee oude stallen. Tijdens het onderzoek werden de cameravallen een- à twee keer verplaatst naar een andere geschikte locatie in de bebouwing. Daarnaast is er ook overal in het plangebied naar sporen (keutels en voetprenten) gezocht.

Voor de das is er overal in het plangebied gezocht naar sporen (keutels, prenten en foerageersporen). Ook is er 's nachts gezocht naar verplaatsende of

foeragerende dassen met behulp van een warmtebeeldcamera of met een sterke zaklamp. Met deze methode kunnen alle nachttactieve zoogdieren op één avond tegelijk worden onderzocht. De avonden waarop vleermuisonderzoek plaats heeft gevonden zijn eveneens gebruikt voor onderzoek naar andere zoogdieren.

Alle waarnemingen van zoogdieren zijn vastgelegd in wrnpro.

2.2.3 Broedvogels

Nesten van alle vogels zijn beschermd gedurende de periode dat ze gebruikt worden. Ook zijn de nesten van een aantal vogels jaarrond beschermd. Het betreft vooral roofvogels en uilen, maar ook gebouwde wonende soorten zoals huismus en gierzwaluw. De aanwezigheid van nesten of nestlocaties van jaarrond beschermde vogels is onderzocht.

Kerkuil

Het onderzoek naar kerkuil heeft plaatsgevonden in de meest optimale periode in april, mei, juni en juli. Dit is de periode wanneer de soort broedt en de jongen grootgebracht worden. Op een locatie waar een kerkuil paar broedt is de soort vrij makkelijk waar te nemen. De ouders vliegen in deze tijd heen en weer om de jongen te voederen. Af en toe laten ze ook een luid een karakteristiek schreeuwend geluid horen. Het bijzondere geluid van de jongen die nog op het nest zitten zijn ook goed te horen in deze periode. Het onderzoek naar kerkuil wordt in combinatie met steenuil en vleermuisonderzoek uitgevoerd. Daarnaast is er ook naar sporen gezocht in de verschillende schuren (braakballen en uitwerpselen).

Steenuil

Het onderzoek naar kerkuil heeft plaatsgevonden in de meest optimale periode in februari, maart en april. De onderzoeken zijn uitgevoerd vanaf een halfuur na zonsondergang tot middernacht. Het onderzoek is verricht door in het hele plangebied elke ca. 250 m naar de territoriumroep van de steenuil te luisteren. Als er na een paar minuten geen roepende steenuil waargenomen wordt, wordt een opname van een territoriumroep af gespeeld. Indien steenuilen aanwezig zijn, zullen ze op de afgespeelde roep reageren. Op sommige avonden zijn de steenuilen zeer actief aan het roepen en hoeven er dan geen opnamen afgespeld te worden. Op potentiële nestlocaties (gebouwen,

eventuele nestkasten, geschikte holtes) wordt ook naar sporen gezocht zoals braakballen en uitwerpselen.

De afwezigheid is aangetoond als tijdens drie gerichte veldbezoeken in de genoemde periode, met een tussenliggende periode van minimaal 1 maand tussen het eerste en laatste bezoek, geen steenuil is aangetroffen. Dit onderzoek is in de periode februari-april 2024 verricht door twee onderzoekers.

Ransuil

Om vast te stellen of de ransuil zich in het plangebied voorplant zijn eerst naar potentiële nesten in de bomen gezocht. Ransuilen bouwen zelf geen nest, maar gebruiken een verlaten nest van een kraai of ekster. In de Quicksan zijn een aantal locaties met dergelijke nesten benoemd waar potentieel een ransuil paar zouden kunnen broeden, en er is specifieke aandacht besteed aan deze locaties.

Het onderzoek naar ransuil is op dezelfde avonden als het onderzoek naar vleermuizen en andere uilen uitgevoerd (zie Tabel 2.1). De potentiële nestplaatsen zijn gemonitord (oude kraaiennesten in de bomenrij ten oosten van het plangebied) en er is na zonsondergang naar jagende individuen gezocht. Ook is er gezocht naar braakballen en uitwerpselen onder bomen en naast palen. Uiteindelijk is er ook 's avonds en in het begin van de nacht geluisterd naar de karakteristieke roep van deze soort in februari t/m april. Jonge ransuilen laten nadat ze het nest hebben verlaten ook een onmiskenbare bedelroep horen, voornamelijk in juni.

Sperwer

Het onderzoek naar de aanwezigheid van sperwer is tussen april en juli uitgevoerd. In de maanden april - mei zijn de volwassen nog bezig met het bouwen of versterken van het nest. Het vrouwtje begint te broeden eind april tot begin mei. De eieren komen tussen eind mei en begin juni uit. De keukens beginnen het nest te verlaten meestal begin juli. De jongen blijven dan nog 3 tot 4 weken in de buurt van het nest en laten een karakteristieke bedelroep horen. Tijdens het broeden zijn vaak donsveren te vinden in de directe omgeving van het nest omdat het vrouwtje op dit moment ook sterk begint te ruïen. Bij het eerste bezoek in mei zijn de aanwezige grote nesten gecontroleerd en beoordeeld op geschiktheid voor de sperwer. Directe waarnemingen van volwassen dieren zijn de hele dag mogelijk.

Boomvalk

Het onderzoek naar de aanwezigheid van boomvalk vindt plaats in de meest optimale periode, mei tot juli, vanaf vier uur voor zonsondergang tot een half uur na zonsondergang. Een van de bezoeken wordt eind mei/begin juni uitgevoerd wanneer de vogels baltsen en paren. Een tweede veldbezoek wordt uitgevoerd in juni of juli wanneer de vogels aan het broeden zijn. Daarnaast wordt er gelet op de verschillende geluiden die boomvalken in deze voortplantingsperiode laten horen. De roepactiviteit is het hoogst in de vroege ochtend en late avond en in de schemering. Bij het eerste bezoek in mei zijn de aanwezige grote nesten gecontroleerd en beoordeeld op geschiktheid voor de boomvalk. Boomvalken bouwen zelf geen nest, maar gebruiken een verlaten nest van een kraai of ekster. Het onderzoek naar de boomvalk is gecombineerd met andere onderzoeken (zie Tabel 2.1).

Huismus

Voor huismus geldt dat in de periode tussen 1 april en 15 mei twee ochtendbezoeken gebracht moeten worden. Voor deze onderzoeken geldt een tussenliggende periode van minimaal 10 dagen (NGB, 2017). Onderzoek naar huismus is uitgevoerd op 4 mei en 17 mei 2023 (zie Tabel 2.1).

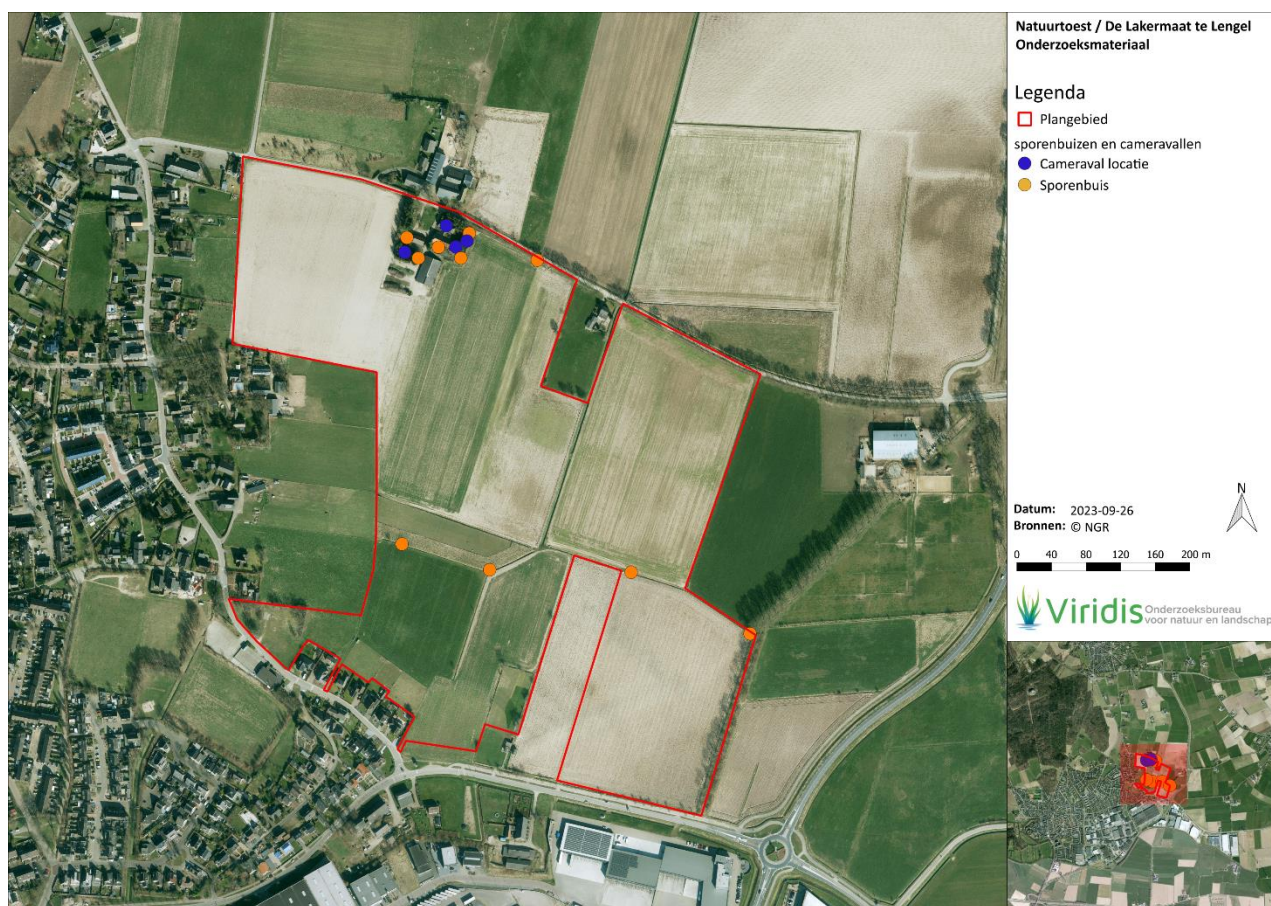
Gierzwaluw

Voor het inventariseren van gierzwaluw moeten in de periode tussen 1 juni en 15 juli drie avondbezoeken worden gebracht, waarbij de meest geschikt periode is 1 uur voor zonsondergang tot een half uur na zonsondergang (NGB, 2017). Voor deze onderzoeken geldt een tussenliggende periode van minimaal 10 dagen. Onderzoek naar gierzwaluw is uitgevoerd op 1 juni, 12 juni en 6 juli 2023 (zie Tabel 2.1).

2.3 Analyse

De uit het literatuuronderzoek en veldonderzoek verkregen verspreidingsgegevens van beschermde soorten zijn geanalyseerd om na te gaan of er bij de uitvoering van de werkzaamheden mogelijk verbodsbepalingen (art. 11.37, 11.46 en 11.54 Bal) van de Omgevingswet worden overtreden. Als blijkt dat er mogelijk beschermde soorten voorkomen die negatieve effecten kunnen ondervinden van de plannen is dit beschreven. Wanneer mogelijk worden alternatieven aangeboden om negatieve effecten te voorkomen of te verzachten.

Figuur 2.1 | Overzicht van de locaties van het onderzoeksmateriaal.

3 Resultaten en effectenbeoordeling

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het literatuuronderzoek en veldonderzoek per soortgroep besproken. Daarbij is per soortgroep een effectenbeoordeling opgenomen waarin helder beschreven wordt of negatieve effecten op beschermde soorten te verwachten zijn en, indien van toepassing, of mitigerende maatregelen deze effecten kunnen voorkomen of verzachten.

3.1 Vleermuizen

Literatuur onderzoek

Op basis van het literatuuronderzoek is het bekend dat in de directe omgeving van het plangebied vleermuizen verwacht kunnen worden. In Lengel en 's-Heerenberg zijn waarnemingen bekend van gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), laatvlieger (*Eptesicus serotinus*), gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*) en franjestaart (*Myotis nattereri*) (NDFF, 2023).

Voor de franjestaart hebben de waarnemingen betrekking tot dieren in winterslaap. Deze soort is sterk gebonden aan bos voor zijn verblijfplaatsen en foerageergebieden. Zij wordt in het plangebied niet verwacht. Wat betreft de grootoorvleermuis is er een kraamkolonie bekend in het kasteel Huis Bergh te 's-Heerenberg. Op deze locaties is een maximum van ongeveer 60 dieren geteld. Verder is deze soort ook foeragerend bij de bosrand waargenomen maar ook een keer in het dorp zelf. Grootoorvleermuizen gebruiken meestal lijnvormige landschapselementen om zich te verplaatsen maar zijn ook in staat om open gebieden te oversteken. De grootoorvleermuis is een soort die niet makkelijk is waar te nemen met behulp van een batdetector, omdat zijn echolocatiegeluid meestal op slechts 5 m afstand waargenomen kan worden. Ten slotte zijn er in de omgeving veel waarnemingen te vermelden van laatvlieger en gewone dwergvleermuis.

Resultaten veldonderzoek

In het plangebied zijn drie soorten vleermuizen waargenomen: de gewone dwergvleermuis, de laatvlieger en de grootoorvleermuis.

Verblijfplaatsen

Er is een zomerverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis in de open schuur vastgesteld. Deze verblijfplaats bevindt zich aan de voorkant links tussen de bakstenen en een houtplank van de dak betimmering (zie afbeelding 3.1 en 3.2).

Afbeelding 3.1: Locatie van de zomerverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis in de open schuur

Afbeelding 3.2: Locatie van de zomerverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis in de open schuur gezien vanuit een andere hoek

Daarnaast is tijdens het onderzoek naar uilen op 13 maart 2024 een uitvliegende gewone dwergvleermuis in het noordelijkste stalgebouw waargenomen. Het dier vloog uit een dakpan dicht bij de nok. Het is niet mogelijk om achter te halen of het om hetzelfde dier gaat die in de zomer 2023 in de open schuur verbleef. Maar het wijst erop dat dit gebouw ook geschikt is en

gebruikt wordt door de gewone dwergvleermuis. Deze verblijfplaats kan jaarrond gebruikt worden, eveneens tijdens milde winters als winterverblijfplaats.

De gewone grootoorvleermuis is eveneens in de open schuur waargenomen waar hij vermoedelijk komt om te foerageren. Eenmaal is de soort hangend aan een muur gezien, vermoedelijk om een gevangen prooi op te eten. Deze gewone grootoorvleermuis is tijdens de twee avondbezoeken in juni en juli in de open schuur waargenomen. Ook zijn er sociale geluiden gehoord en opgenomen in de open schuur. Hoewel er geen exacte verblijfplaats aan te wijzen is kunnen we er op basis van de waarnemingen en het gedrag vanuit gaat dat ergens in de open schuur een verblijfplaats aanwezig is. Het gaat om een verblijfplaats van een enkel individu. Omdat ze nergens anders op het erf waargenomen is, wordt vermoed dat ze het erf van de boerderij de Laak niet veel gebruikt.

Opmerking vleermuisonderzoek

In de zomer 2023 was het boerderijgebouw nog deels omgeven door een sparrenboschage (deze is inmiddels begin 2024 gekapt). Deze boschage zorgde voor onoverzichtelijkheid aan de noordkant van het noordelijkste stalgebouw en aan de oostkant van het woonhuis. Volgens het vleermuisprotocol moeten alle delen van gebouwen goed zichtbaar zijn om verblijfplaatsen te kunnen aantonen. In Figuur 3.3 zijn delen aangetekend die niet goed zichtbaar waren tijdens het onderzoek in 2023. Ondanks dat deze delen minder overzichtelijk waren gaan we er op basis van de aantallen waarnemingen in het plangebied vanuit dat hier geen essentiële functies aanwezig zijn.

Figuur 3.1: De oranje vierkanten laten de “blind spots” zien waar het onderzoek naar verblijfplaatsen sterk belemmerd was door de aangeplante sparren in de tuin.

Foerageergebieden

De gewone dwergvleermuis is geregeld foeragerend waargenomen boven de vegetatie rondom het woonhuis en de twee aangesloten stalgebouwen. Daarnaast is deze soort ook regelmatig in de rij bomen langs de Hartjensstraat geobserveerd. Waarschijnlijk fungeert deze bomenlaan ook als vliegroute. Er is echter hier geen sprake van essentieel foerageergebied omdat er in de omgeving voldoende alternatief foerageergebied aanwezig is.

De laatvlieger is in de periode mei t/m juli regelmatig boven het erf foeragerend waargenomen. Een à twee dieren vlogen over het erf en boven de velden in de directe omgeving. De dieren foerageerden daar soms een paar minuten, voordat ze zich verder verplaatsten. Soms waren het alleen overvliegende dieren.

Alle foerageergebieden gebruikt door de verschillende soorten vleermuizen kunnen worden beschouwd als niet essentieel omdat er in de omgeving voldoende alternatief foerageergebied aanwezig is.

Effectbeoordeling

Het slopen van de gebouwen waar zich de verblijfplaats bevinden heeft negatieve effecten op de gewone dwergvleermuis. Hierdoor worden twee verblijfplaatsen aangetast (vernield en verstoord). Dit is een overtreding van artikel 11.46, lid 1b en d Bal. Daarnaast kunnen ook aanwezige rustende of slapende dieren gedood worden tijdens de sloopwerkzaamheden. Dit is een overtreding van artikel 11.46, lid 1a Bal. Een deel van het plangebied is in gebruik als foerageergebied, hoewel dit foerageergebied verloren gaat wordt niet verwacht dat dit een negatief effect op de staat van instandhouding van de aanwezige populaties tot gevolg zal hebben, het betreft namelijk geen essentieel foerageergebied. Rondom het plangebied is voldoende foerageergebied aanwezig. Daarnaast kan de ontwikkeling tot gevolg hebben dat het gebied, in ieder geval voor de gewone dwergvleermuis, geschikter zal worden als leefgebied, omdat er uiteindelijk meer struikgewas en meer bomen komen te staan dan in de huidige situatie.

3.2 Grondgebonden zoogdieren

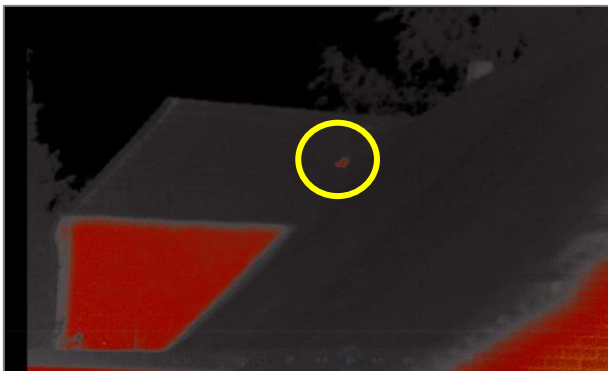
Tijdens het onderzoek is één beschermde soort vastgesteld: de steenmarter (*Martes foina*).

De andere onderzochte soorten (kleine marterachtigen en das) zijn niet vastgesteld en kunnen worden uitgesloten.

Steenmarter

Het is vastgesteld dat een steenmarter een vaste verblijfplaats op de zolder van het woonhuis heeft. Er wordt vermoed dat het om een enkel volwassen individu gaat. Het is bekend dat territoria van mannetjes en vrouwtjes kunnen overlappen, dus mogelijk kunnen ook andere individuen gebruik maken van het plangebied. Twee keer is het dier gezien bij een opening op het dak van het woonhuis. Daarnaast is de steenmarter ook met de cameravallen vastgesteld op de zolder van het woonhuis en het noordelijkste stalgebouw. Bovendien is op de zolder een latrine gevonden. De warnemingen zijn gedaan op 21 mei, 1 juni en 12 juni. De exacte grenzen van het territorium van deze steenmarter zijn niet bekend en zijn niet vast te stellen. Steenmarters hebben zeer grote territoria (veel groter dan het plangebied zelf) met een afwisseling van verschillende habitats waarbij stedelijke omgeving niet vermeden worden mits er genoeg verblijfplaatsen en voedselaanbod aanwezig is.

Afbeelding 3.3 | Steenmarter op het dak van het woonhuis op 1 juni 2023 (genomen met een warmtebeeldcamera).

Afbeelding 3.4 | opening in het beschadigde dak gebruikt door de steenmarter om naar de zolder toe te komen

Afbeelding 3.5 | Steenmarter op de zolder van het woonhuis

Afbeelding 3.6 | Latrine op de zolder van het woonhuis

Wezel (en hermelijn en bunzing)

Het onderzoek naar kleine marterachtigen met behulp van sporenbuizen en Struikrovers® heeft geen resultaten opgeleverd. Gezien de type habitats die aanwezig zijn in en rondom het plangebied (zie Figuur 1.1) was met name wezel te verwachten, maar ook aanwezigheid van hermelijn of bunzing was niet volledig uit te sluiten. Alleen een klein deel van het plangebied vormt geschikt leefgebied voor de wezel, met name, de ruige delen op het erf, de akkerranden, de greppels

en de beweide graslanden. De oppervlakte van de voorgenoemde biotopen is vrij klein en het kan zijn het voedselaanbod hier te klein is voor de wezel. Daarnaast is het wel mogelijk dat het plangebied als ecologische corridor fungeert voor kleine marterachtigen, maar omdat er geen waarnemingen zijn gedaan is het niet mogelijk om daar zeker van te zijn.

Das

Er zijn geen dassen in het plangebied waargenomen, en ook geen sporen gevonden, zoals foerageerputjes of voetprenten langs akkers. Hoewel de das aanwezig is in het nabijgelegen bos, kan deze soort worden uitgesloten in het plangebied.

Daarnaast zijn er tijdens het onderzoek ook beschermde, maar vrijgestelde, zoogdieren vastgesteld (zie Tabel 3.1 hieronder). Hierbij gaat het om 5 algemene soorten die niet op de Rode Lijst staan, en twee soorten die op de Rode Lijst staan met de status Gevoelig: de haas (*Lepus europaeus*) en het konijn (*Oryctolagus cuniculus*). In Bijlage A zijn een aantal foto's van aangetroffen zoogdieren weergegeven.

Tabel 3.1: aangetroffen zoogdiersoorten tijdens het onderzoek

Ned. naam	Wet. nam	Omgevings- wet	Rode Lijst
Bosmuis	<i>Apodemus sylvaticus</i>	vrijgesteld	-
Egel	<i>Erinaceus europaeus</i>	vrijgesteld	-
Haas	<i>Lepus europaeus</i>	vrijgesteld	Gevoelig
Huisspitsmuis	<i>Crocidura russula</i>	vrijgesteld	-
Konijn	<i>Oryctolagus cuniculus</i>	vrijgesteld	Gevoelig
Ree	<i>Capreolus capreolus</i>	vrijgesteld	-
Rosse woelmuis	<i>Myodes glareolus</i>	vrijgesteld	-
Steenmarter	<i>Martes foina</i>	beschermd	-

Effectbeoordeling

Aangezien de exacte werkzaamheden nog niet bekend zijn is het moeilijk om de nadelige effecten op de steenmarter te bepalen. Tot nu toe is er nog sprake van het behouden van het woonhuis en de twee stalgebouwen. Echter worden deze gebouwen in ieder geval gerenoveerd, en worst case gesloopt waarbij de verblijfplaats op de zolder verloren kan gaan voor de

steenmarter, tenminste tijdelijk. Dit is een overtreding van artikel 11.54 Bal van de Omgevingswet. Waarschijnlijk is het noodzakelijk om een vergunning aan te vragen. Voorafgaand aan de vergunningsaanvraag zal een activiteitenplan opgesteld moeten worden waarin o.a. de mitigerende en compenserende maatregelen opgenomen worden.

Rode lijst soorten

Haas

De haas is in 2020 voor het eerst op de rode lijst opgenomen. De reden daarvoor is dat de populatiegrootte met 61% afgenomen is sinds 1950. Hierna is tegelijkertijd de verspreiding van de soort stabiel gebleven. Dit laatste laat denken dat de soort niet echt zeldzamer is geworden omdat ze nog steeds vrijwel overal aangetroffen wordt. De achteruitgang heeft te maken met de intensivering van de landbouw waarbij geschikte weilanden steeds verdwenen. In het plangebied is de haas een paar keer waargenomen, voornamelijk in het oostelijke deel. Hierbij ging het altijd om één enkel exemplaar.

Konijn

Het konijn staat al voor een langere tijd op de rode lijst. Zoals de haas is de populatiegrootte van het konijn sterk afgenomen sinds 1950. Deze soort is ook kieskeuriger dan de haas voor zijn leefgebied. Hij heeft een plek nodig waar hij zijn burcht kan graven met veel ondergroei in de buurt. Hij foerageert op een verscheidenheid aan grassen en kruiden. Het is vastgesteld dat er voortplanting heeft plaats gevonden op het erf van de boerderij de Laak. Tussen mei en juli 2024 zijn bij elk bezoek jongen en volwassenen dieren waargenomen.

3.3 Vogels

Steenuil

Volgens bekende verspreidingsgegevens (NDDFF, 2024) is de steenuil al lange tijd aanwezig in het plangebied. Tijdens het steenuilenonderzoek in 2024 zijn twee broedparen vastgesteld in en in de directe omgeving van het plangebied. Deze broedparen gebruiken twee steenuil nestkasten die al in 2022 aanwezig waren. In de omgeving van deze nestkasten zijn meerdere graslandpercelen aanwezig, alsmede hagen en bomen die het habitat vormen voor de steenuil. Verder is er iets ten noorden van het steenuilenonderzoeksgebied een extra steenuil-nestlocatie vastgesteld. De aangetroffen nestlocaties en bijbehorende territoria tijdens het

onderzoek in 2024 zijn weergegeven op Figuur 3.3. De grenzen van de territoria zijn geschat en zijn niet precies bekend.

Tijdens de veldbezoeken in 2023 is ook meerdere keer de steenuil waargenomen. Twee keer in het zuidwesten van het plangebied, en een keer ver weg in noordwestelijke richting.

Kerkuil

In vergelijking met de steenuil zijn er veel minder bekende waarnemingen van deze soort in en rondom het plangebied. Meerdere waarnemingen zijn bekend van een boerderij bij de Hartjensstraat ten oosten van de N316, maar of de kerkuil op deze locatie broedt is niet bekend.

Tijdens het veldonderzoek in 2023 is de kerkuil drie keer op het erf gezien. Hierbij is vastgesteld dat de soort een van de twee aaneengesloten stalgebouwen overdag gebruikt als rustplaats. Ook maakt de soort gebruik van de open schuur.

In 2024 is vastgesteld dat twee kerkuilen op het erf van boerderij De Laak verblijven. De vogels lieten hun territoriale roep horen voordat ze weg vlogen om te gaan jagen. Op één avond is vastgesteld dat ze in het zuidelijkste stalgebouw verblijven. Waarschijnlijk gebruikten ze een brede opening aan de oostelijke zijkant van het gebouw. Deze opening was in 2023 niet aanwezig waardoor de vogels in dit gebouw niet in konden.

Omdat er territoriale roepen worden gehoord gaat het waarschijnlijk om een broedpaar. Kerkuilen broeden niet elk jaar, afhankelijk van het voedselaanbod (veldmuizen). In slechte muizenjaren kunnen kerkuilen geen jongen opvoeden. In 2023 zijn alle gebouwen onderzocht voor aanwijzingen van een nestlocatie. Hieruit bleek dat er geen voortplanting heeft plaatsgevonden in 2023. Echter kan niet uitgesloten worden dat het vastgelegde broedpaar in 2024 probeert te broeden.

Ransuil

Op basis van het literatuuronderzoek is het bekend dat er een winter roestplek van de ransuil aanwezig is in de omgeving. Deze is gelegen ten westen van het plangebied bij de Antoniusstraat in Lengel. In het plangebied zelf zijn er tijdens de Quicksan en het soortgericht onderzoek een paar nesten gevonden die potentieel gebruikt kunnen worden door de ransuil. De controle van deze nesten heeft geen positieve resultaten

opgeleverd. De soort is tijdens de avondbezoeken in 2023 en 2024 niet waargenomen in het plangebied.

Sperwer en boomvalk

Deze twee soorten zijn niet waargenomen tijdens het onderzoek. De sperwer werd alleen op het erf en langs de oostgrens met bomen verwacht. De rest van het plangebied is op dit moment te open voor de soort.

De boomvalk is ook niet gevonden hoewel het plangebied en de omgeving meer geschikt zijn voor deze soort die een groot territorium heeft. Tijdens de avondonderzoek en zijn geen boomvalken waargenomen in of in de nabijheid van het plangebied. Deze twee soorten kunnen worden uitgesloten.

Huismus

Er zijn geen huismusnesten vastgesteld in het plangebied. Maar tijdens het onderzoek was het duidelijk dat er huismussen broeden op het gebouw aan de overkant van de Hartjensstraat. Op het erf van boerderij De Laak zijn enkele keren huismussen gezien, mogelijk foeragerend. Maar de vogels bleven nooit zeer lang op het erf, en vlogen weer terug naar de gebouwen aan de overkant van de weg.

Gierzwaluw

Tijdens het onderzoek zijn geen overvliegende gierzwaluwen gezien. De soort is ook niet gehoord. De dichtbij liggende broedplaatsen liggen waarschijnlijk op een grote afstand. De gierzwaluw kan worden uitgesloten in het plangebied.

Effectbeoordeling

Het uitvoeren van de voorgenomen werkzaamheden heeft nadelige effecten op de kerkuil die een verblijfplaats heeft in de bebouwing van boerderij De Laak. Wat betreft de steenuil moet er rekening worden gehouden met de vernieling van essentieel foerageergebied in de omgeving van de nestlocatie. De steenuil broedt in een nestkast en gebruikt de omliggende weilanden, kruidenrijke stroken, bomen en heggen om te foerageren. Door de nieuwe woonwijk kunnen grote delen van de steenuil territoria verloren gaan. Door het nemen van maatregelen kan nieuw foerageergebied gerealiseerd worden, dit wordt uitgewerkt in paragraaf 4.2.5, alsmede in een aanvullend op te stellen compensatieplan.

Wat betreft de andere onderzochte soorten zijn geen negatieve effecten te verwachten: deze soorten zijn afwezig in het plangebied.

Daarnaast moet ook rekening worden gehouden met algemene broedvogels die in het plangebied broeden (zie tabel 3.2).

Rode lijst soorten (met niet jaarrond beschermde nesten)

Patrijs (*Perdix perdix*)

Sinds 1950 zijn de aantallen in Nederland met meer dan 90% verminderd. Daarnaast is de soort in 50% van zijn oorspronkelijk leefgebied verdwenen. Deze negatieve trend is ook in andere Europese landen te zien. De afname kan worden verklaard door het verslechteren en verdwenen van geschikte leefgebied in verband met landbouwintensivering. De patrijs leeft in open tot halfopen landschap waar landbouw percelen gescheiden zijn door kruidenrijke stroken of hagen met een kruidenrijke laag. Omdat er in de landbouw veel pesticiden worden gebruikt, is er onvoldoende voedselaanbod (insecten) in de velden zelf, waardoor de omliggende habitats van belang zijn. De patrijs heeft een groot insectenaanbod nodig om de jongen te voeden. Natuurlijke graslanden, ruigten en brede onverstoorte heggen voldoen aan de habitateisen van de patrijs. Er zijn enkele exemplaren van de patrijs foeragerend waargenomen binnen de begrenzing van het plangebied.

Torenvalk (*Falco tinnunculus*)

Sinds 1950 zijn de landelijke aantallen van deze soort tenminste gehalveerd. Een duidelijke negatieve trend wordt geobserveerd sinds de jaren negentig (ongeveer 4% per jaar afname). Daarnaast is de soort in nog 75% van de oorspronkelijke bezette atlasblokken te vinden. De torenvalk staat in 2016 voor het eerst op de Rode Lijst. De afname, wordt voornamelijk gezien als gevolg van de intensivering van de landbouw, waarbij er een verminderd voedselaanbod (woelmuisen) aan de orde is. Er wordt ook vermoed dat predatie door de havik een rol kan spelen. In het plangebied heeft in 2023 een broedpaar succesvol in een speciale torenvalknestkast gebroed (zie Afbeelding 3.3).

Afbeelding 3.3: Torenvalkennestkast in het plangebied

Tabel 3.2: vogelsoorten waargenomen in het plangebied

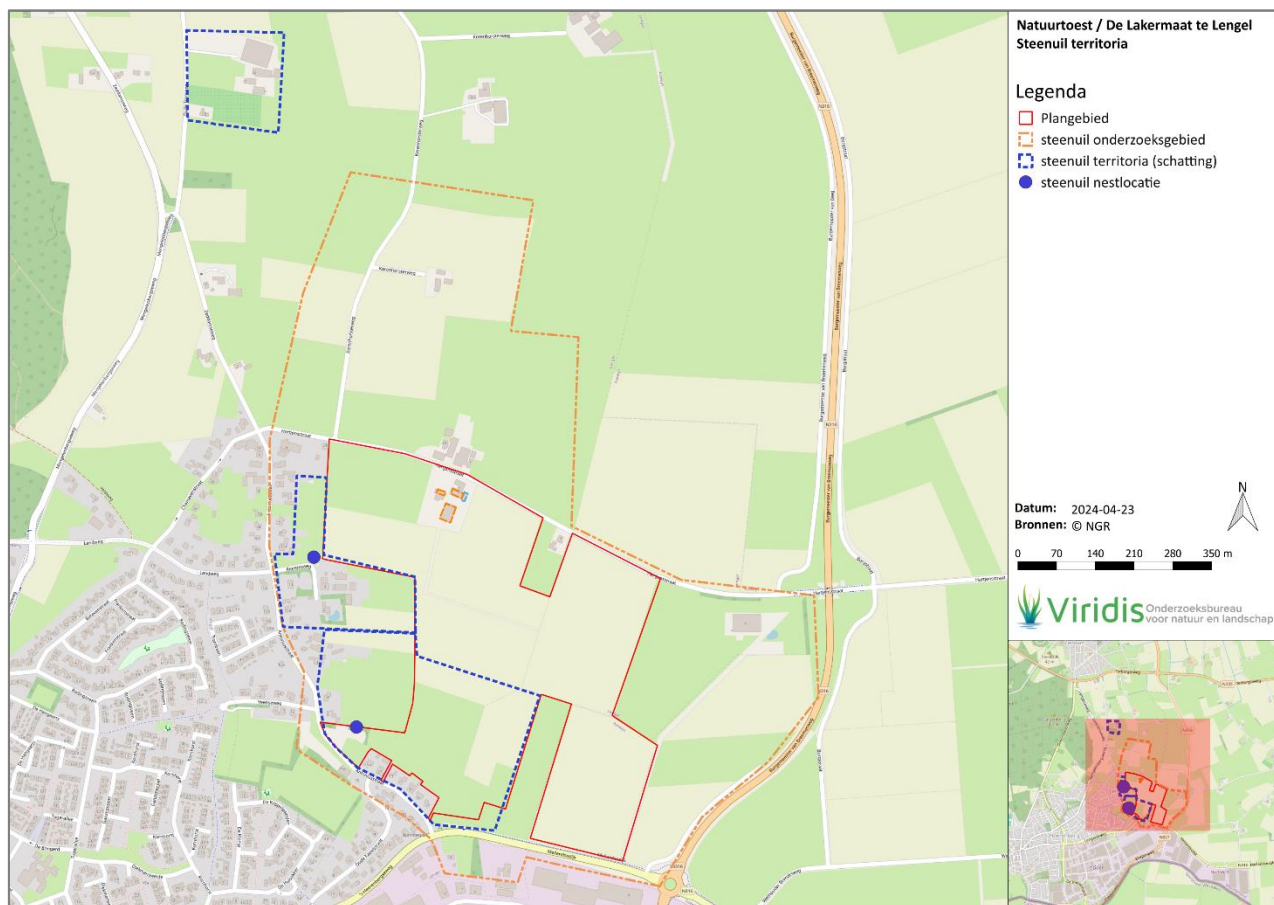
Ned. naam	Wet. nam	Broedvogel status	Omgevingswet	Rode Lijst
Heggenmus	<i>Prunella modularis</i>	zeker	beschermd	-
Holenduif	<i>Columba oenas</i>	mogelijk	beschermd	-
Kerkuil	<i>Tyto alba</i>	Niet in 2023, mogelijk in 2024	Nest jaarrond beschermd	-
Kneu	<i>Linaria cannabina</i>	mogelijk	beschermd	-
Koolmees	<i>Parus major</i>	mogelijk	beschermd	-
Kraai	<i>Corvus corone</i>	Zeker (aan rand van plangebied)	beschermd	-
Merel	<i>Turdus merula</i>	zeker	beschermd	-
Patrijs	<i>Perdix perdix</i>	mogelijk	beschermd	Kwetsbaar
Putter	<i>Carduelis carduelis</i>	mogelijk	beschermd	-
Roek	<i>Corvus frugilegus</i>	Zeker (buiten plangebied)	Nest jaarrond beschermd	-
Roodstaart	<i>Phoenicurus ochruros</i>	mogelijk	beschermd	-
Spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>	zeker	beschermd	-
Steenuil	<i>Athene noctua</i>	Zeker	Nest jaarrond beschermd	Kwetsbaar
Tijftjaf	<i>Phylloscopus collybita</i>	mogelijk	beschermd	-
Torenvalk	<i>Falco tinnunculus</i>	Zeker	beschermd	Kwetsbaar
Vink	<i>Fringilla coelebs</i>	mogelijk	beschermd	-
Witte kwikstaart	<i>Motacilla alba</i>	mogelijk	beschermd	-
Zwartkap	<i>Sylvia atricapilla</i>	mogelijk	beschermd	-

Figuur 3.1 | Verblijfplaatsen van beschermde soorten op het erf van boerderij De Laak.

Figuur 3.2 | Steenuil territoria in en rondom het plangebied.

3.4 Rode Lijst en HR Bijlage II & V

In artikel 11.27 van het Bal is een specifieke zorgplicht opgenomen die – naast voor strikt beschermde soorten – ook geldt voor soorten van de Rode Lijst en soorten die voorkomen in bijlage II en V van de Habitatrichtlijn. Op basis van de NDFF en waarnemingen die tijdens het veldbezoek zijn gedaan is vastgesteld welke soorten in of in de directe omgeving van het plangebied voorkomen (zie Tabel 3.3). Een deel van deze soorten, behorende bij de te onderzoeken soortgroepen, is in bovenstaande alinea's Op basis van aanwezigheid van geschikt habitat van de soort en de specifieke werkzaamheden is vervolgens bepaald of er nadelige gevolgen optreden ten aanzien van exemplaren

van deze soorten en hun nesten, foerageerplaatsen, voortplantingsplaatsen en rustplaatsen.

Uit het literatuur- en veldonderzoek blijkt dat er meerdere soorten waarvoor de specifieke zorgplicht geldt binnen of in de omgeving van het plangebied aanwezig zijn of verwacht kunnen worden. Er zijn echter geen specifieke maatregelen noodzakelijk voor deze soorten. Enkel de algemene maatregelen en maatregelen voor algemene broedvogels (paragrafen 4.2.1 en 4.2.2) dienen opgevolgd te worden.

3.5 Exoten

Tijdens het veldbezoek zijn geen exoten waargenomen. Ook vanuit de literatuur zijn geen waarnemingen van exoten bekend.

Tabel 3.3 | Overzicht van de Rode-Lijstsoorten en soorten van bijlage II en V van de Habitatrichtlijn die binnen het plangebied, of in de directe omgeving daarvan, waargenomen zijn of bekend zijn uit de NDFF of andere bronnen (met * aangegeven wanneer de soort niet binnen het plangebied maar wel in de omgeving bekend of waargenomen is). –

Soortgroep	Nederlandse naam	Wetensch. naam	Type waarneming	Negatieve gevolgen?
Vogels	Boerenzwaluw	<i>Hirundo rustica</i>	NDFF*	Nee
Vogels	Boomvalk	<i>Falco subbuteo</i>	NDFF*	Nee
Vogels	Gele kwikstaart	<i>Motacilla flava</i>	NDFF	Mogelijk verlies broedbiotoop maar voldoende alternatieven
Vogels	Graspieper	<i>Anthus pratensis</i>	NDFF*	Nee
Vogels	Groter lijster	<i>Turdus viscivorus</i>	NDFF*	Nee
Vogels	Huiszwaluw	<i>Delichon urbicum</i>	NDFF*	Nee
Vogels	Kraanvogel	<i>Grus grus</i>	NDFF*	Nee
Vogels	Kramsvogel	<i>Turdus pilaris</i>	NDFF*	Nee
Vogels	Spotvogel	<i>Hippolais icterina</i>	NDFF*	Nee
Vogels	Tapuit	<i>Oenanthe oenanthe</i>	NDFF*	Nee
Vogels	Veldleeuwerik	<i>Alauda arvensis</i>	NDFF	In plangebied waargenomen, maar geen broedbiotoop (extensief grasland) aanwezig
Vogels	Zeearend	<i>Haliaeetus albicilla</i>	NDFF*	Nee
Korstmossen	Dragonderdooiermos	<i>Xanthomendoza huculica</i>	NDFF*	Nee
Vaatplanten	Bolderik	<i>Agrostemma githago</i>	NDFF*	Nee, buiten plangebied
Vaatplanten	Korenbloem	<i>Centaurea cyanus</i>	NDFF*	Nee
Vaatplanten	Vleeskleurige orchis	<i>Dactylorhiza incarnata</i>	NDFF*	Nee
Dagvlinders	Bruin blauwtje	<i>Aricia agestis</i>	NDFF*	Nee, geen habitat aanwezig
Dagvlinders	Grote vos	<i>Nymphalis polychloros</i>	NDFF*	Nee, habitat blijft behouden

4 Conclusie en advies

4.1 Beantwoording onderzoeksvragen

Om na te gaan of door de ruimtelijke ontwikkeling in het plangebied verbodsbepalingen van de Omgevingswet al dan niet overtreden worden, worden de onderzoeksvragen onderstaand beantwoord.

- Zijn in het plangebied beschermde soorten en/of verblijfplaatsen van deze soorten aanwezig of te verwachten?

Ja, er zijn verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis, steenmarter en kerkuil vastgesteld. Daarnaast zijn verblijfplaatsen van steenuil in de directe omgeving van het plangebied.

- Ondervinden aanwezige beschermde soorten negatieve effecten van de voorgenomen ruimtelijke ingreep en de benodigde werkzaamheden?

Het slopen en renoveren van gebouwen waar verblijfplaatsen aanwezig zijn kan negatieve effecten veroorzaken op deze soorten. Het verwijderen van geschikt leefgebied voor de steenuil heeft ook negatieve effecten.

- Is het mogelijk om optredende negatieve effecten op beschermde soorten te mitigeren? Zo ja, op welke wijze dient dit te geschieden?

Ja het is mogelijk om negatieve effecten te mitigeren (zie hoofdstuk 4.2).

- Is het noodzakelijk een vergunning van de Omgevingswet aan te vragen?

Ja het is noodzakelijk een vergunningsaanvraag in te dienen in verband met het verlies van beschermde verblijfplaatsen en habitat van de gewone dwergvleermuis, de steenmarter, de kerkuil en de steenuil.

4.2 Mitigerende maatregelen

Onderstaand zijn per soort(groep) de voor het onderhavige project relevante (verbods-)artikelen genoemd. Daarbij is, indien mogelijk, beschreven met welke mitigerende maatregelen er invulling wordt gegeven aan het voorkomen en uitsluiten van negatieve effecten, en daarmee het voorkomen van overtreding van verbodsbepalingen van de Omgevingswet. Indien

negatieve effecten niet voldoende kunnen worden voorkomen door mitigerende maatregelen moet een vergunning aangevraagd worden. Mitigerende maatregelen voor deze soorten moeten worden uitgewerkt in een activiteitenplan.

4.2.1 Algemene maatregelen

In de Omgevingswet is op twee verschillende manieren een zorgplicht uitgewerkt. De eerste behelst een algemene zorgplicht voor de fysieke leefomgeving (Artikel 1.6 Omgevingswet). Dit houdt in dat eenieder voldoende zorg voor de fysieke leefomgeving in acht neemt en doet wat redelijkerwijs van hem kan worden gevraagd om negatieve effecten te verminderen.

Daarnaast geldt er een specifieke zorgplicht voor Rode-Lijstsoorten en soorten van bijlage II en V van de Habitatrichtlijn. Deze zorgplicht is opgenomen in artikel 11.27 van het Bal. Hierbij geldt eveneens dat de initiatiefnemer voldoende zorg dient te dragen voor het voorkomen of beperken van negatieve gevolgen op deze soorten en daarnaast ook hun habitat. Hierbij dient nagegaan te worden welke nadelige gevolgen optreden en dienen alle passende preventieve maatregelen getroffen te worden om nadelige gevolgen te voorkomen en wordt nagegaan of deze maatregelen het beoogde effect hebben.

Deze zorgverplichtingen gelden te allen tijde bij het uitvoeren van een activiteit, ongeacht of deze te typeren zijn als ruimtelijke ontwikkeling of bestendig beheer en onderhoud en ongeacht of er beschermde soorten aanwezig zijn. Dit laatste wil dus zeggen dat ook als er geen beschermde soorten voorkomen de algemene zorgverplichting toch in acht genomen dient te worden. Hiervoor dienen algemene mitigerende maatregelen uitgevoerd te worden. Deze algemene mitigerende maatregelen zijn onderstaand beschreven.

- Er dient zoveel mogelijk gebruik te worden gemaakt van bestaande wegen en paden.
- Werkzaamheden in het plangebied dienen met de minste schade voor aanwezige planten en dieren uitgevoerd te worden.

- Wees alert op dieren in het plangebied. Wacht tot dieren zelfstandig het gebied hebben verlaten.
- Werk vanuit het midden van het plangebied naar de rand, of werk langzaam in één werkrichting zodat verstoorde dieren de mogelijkheid hebben om het plangebied te verlaten. Draag er tevens zorg voor dat de richting waarin de dieren moeten vluchten voldoende beschutting of leefgebied biedt.
- Verlichting is alleen aan wanneer dat functioneel noodzakelijk is. De verlichting wordt voldoende afgeschermd en alleen op het werk gericht. Er worden alleen verlichting gebruikt met een naar beneden gerichte lichtbundel.
- In het verlichtingsplan voor de nieuwe wijk dient rekening te worden gehouden met uitstralingseffecten van de verlichting. Enkel objectgerichte verlichting is toegestaan en bij voorkeur wordt er gebruik gemaakt van amberkleurige (vleermuisvriendelijke) verlichting.

4.2.2 Algemene broedvogels

Veel broedvogels zijn opportunisten die weinig eisen stellen aan hun omgeving. Alle vogelnesten zijn beschermd als ze in gebruik zijn. Algemene broedvogels zijn niet standvastig, ze kunnen ieder jaar op een andere plek broeden en zijn weinig kieskeurig. Onderstaande maatregelen en aandachtspunten moeten in acht worden genomen ten aanzien van algemene broedvogels om een overtreding van artikel 11.37 Bal te voorkomen.

- Er broeden in het plangebied een aantal algemene vogels zoals merel, heggemus en holenduif. Deze vogelnesten zijn uitsluitend beschermd gedurende de periode dat ze in gebruik zijn, dat wil zeggen de broed- en nestperiode. De broedperiode loopt globaal van 15 maart tot 15 juli, maar ook broedgevallen buiten deze periode zijn beschermd;
- Het is niet mogelijk om een ontheffing te verkrijgen voor het verwijderen of verstoren van in gebruik zijnde nesten in de broed- en nestperiode. Voor verlaten nestplaatsen geldt dit niet;
- Het is in dit kader sterk aan te bevelen om de werkzaamheden voor zover dat mogelijk is buiten de broedperiode om uit te voeren;
- Indien dit niet mogelijk is, dient het plangebied voorafgaande aan het broedseizoen ongeschikt gemaakt te worden voor vogels om tot broeden te komen. Het plangebied dient dan tot aan de start van de werkzaamheden ongeschikt gehouden te worden voor de vestiging van broedvogels door vegetatie regelmatig kort te snoeien en geschikte broedplaatsen te voorkomen;
- Indien het niet mogelijk is om buiten de broedperiode te werken en/of het plangebied broedvrij te houden, dient het plangebied voorafgaande aan de werkzaamheden door een ecologisch deskundige (Bijlage D) gecontroleerd te worden op de aanwezigheid van broedende vogels. Wanneer er geen vogels nestelen kan er begonnen worden met de ingreep.
- Bij aantreffen van een broedgeval in het plangebied wordt een rustzone afgezet door een ecologisch deskundige die met rust wordt gelaten tot de jongen zijn uitgevlogen. Er mogen geen werkzaamheden in de directe zone rond een nest plaatsvinden. De omvang van deze zone wordt door de begeleidende ecooloog bepaald. Eventueel kan er met schermen gewerkt worden die verstoring naar een broedgeval beperken.

4.2.3 Gewone dwergvleermuis

Het uitvoeren van de werkzaamheden leidt mogelijk tot een overtreding van Artikel 11.46 Bal.

- Het verlies van een verblijfplaats moet met een factor 4 gecompenseerd worden, waarbij 4 nieuwe verblijfplaatsen aangeboden moeten worden na afloop van de werkzaamheden. Deze moeten dezelfde functie kunnen vervullen als de verblijfplaats die verloren gaat.
- Om het doden van dieren in hun verblijfplaats te voorkomen moet, voorafgaand aan de werkzaamheden, het gebouw ongeschikt gemaakt worden voor vleermuizen. Hiervoor worden zogenoemde “exclusion flaps” geplaatst bij de ingangen die gebruikt worden door vleermuizen. Hiermee kunnen vleermuizen er wel uit kunnen komen, maar er niet meer in. Exclusion flaps worden veel gebruikt om stootvoegen en andere dergelijke invliegopeningen af te sluiten, maar zijn niet altijd geschikt, afhankelijk van de situatie.
- Er wordt door een ecologisch deskundige gecontroleerd of het gebouw, na het plaatsen van de ‘exclusion flaps’, nog gebruikt wordt door vleermuizen. Pas als het gebouw vleermuisvrij is verklaard kunnen de werkzaamheden starten.
- Als het niet mogelijk blijkt om middels exclusion flaps de vleermuizen uit de bebouwing te krijgen moet gekeken worden naar alternatieve methodes van ongeschikt maken. Hierbij kan bijvoorbeeld het gebouw geleidelijk gesloopt worden (strippen). Dit dient altijd onder strikte begeleiding van een ecooloog te worden uitgevoerd, en

enkel wanneer de reguliere methode van ongeschikt maken niet werkt.

4.2.4 Steenmarter

Het uitvoeren van de werkzaamheden leidt mogelijk tot een overtreding van Artikel 11.54 Bal.

Voor deze soort moet het verlies van een vaste verblijfplaats gecompenseerd worden. Er kunnen op meerdere manieren alternatieve verblijfplaatsen worden aangeboden, van meer eenvoudig tot meer complex. Uit de literatuur blijkt dat alternatieve kunstverblijfplaatsen vaak gebruikt worden door steenmarter. Een van de oplossingen is de marterbult (ook marterhoop genoemd). Een marterbult bestaat uit een steenmarterkast met daar overheen takken en snoeihout, waarbij de kast niet direct op de grond ligt om droog te blijven. De alternatieve verblijfplaats moet in een rustige onverstoorde plek liggen. Een marterbunker of alleen een marterkast zijn twee andere mogelijke oplossingen. De aangeboden verblijfplaatsen moeten 3 tot 5 jaar functioneel blijven. In de tussentijd is de steenmarter in staat een nieuwe “natuurlijke” verblijfplaats te vinden in zijn territorium.

4.2.5 Steenuil

Het uitvoeren van de werkzaamheden leidt tot een overtreding van Artikel 11.37 Bal.

- Het verlies van essentiële delen van een territorium moet gecompenseerd worden. Hierbij moet elders nieuw geschikte leefgebied gecreëerd worden in de vorm van half natuurlijke graslanden en bomen die op den duur geschikte nestlocaties zullen aanbieden.
- Het verlies van nestlocaties, inclusief nestkasten moet met een factor 2 gecompenseerd worden. In de huidige plannen blijven de twee steenuilkasten, die buiten het plangebied aanwezig zijn, behouden, echter als te veel essentieel habitat verloren gaat in de omgeving van de nestkast, dan is het mogelijk nodig om de nestkasten alsnog te verplaatsen naar een geschiktere locatie.

4.2.6 Kerkuil

Het uitvoeren van de werkzaamheden leidt tot een overtreding van Artikel 11.37 Bal.

Het verlies van een vaste rustplaats die ook potentie heeft als nestplaats moet met een factor 2 gecompenseerd worden. Deze soort is in Nederland afhankelijk van schuren en andere dergelijke boerderijgebouwen. De nieuwe verblijfplaatsen moeten daarom op dergelijke vergelijkbare locaties aangeboden worden. In het kader van de renovatie van de stallen kan misschien daar ook een verblijfplaats aangeboden worden. Hierbij moet ten minste een deel van het stalgebouw nog toegankelijk blijven voor de kerkuil. In dat deel wordt een speciale kerkuil nestkast geplaatst. Om predatie door de steenmarter te voorkomen kan glad plaatwerk worden aangebracht rond het invlieggat, bij voorbeeld zink of aluminium. Een alternatief daarvoor is om een plastic koker of een emmer zonder bodem voor de invliegopening te plaatsen. Rustplaatsen kunnen op houten balken in donkere plekken worden aangeboden.

Indien in een worst-case scenario de stallen volledig gesloopt worden dan is het noodzakelijk om op een andere geschikte locatie een nieuwe nestlocaties te realiseren. Deze nieuwe locatie mag niet binnen een reeds bezet territorium liggen. Het verlies van een nestlocaties met een factor 2 gecompenseerd worden.

Deze maatregelen zullen meer in detail worden uitgewerkt in een activiteitenplan.

4.3 Conclusie

Omdat negatieve effecten, ondanks het nemen van mitigerende maatregelen niet in alle gevallen geheel te voorkomen zijn door de aard van de werkzaamheden, is het aanvragen van een vergunning van de Omgevingswet noodzakelijk. In een activiteitenplan worden de effectanalyse en vervolgstappen (mitigerende maatregelen en vergunningsaanvraag) uitgewerkt. Hierin staat beschreven

1) de onderbouwing van het wettelijk belang, 2) een alternatievenafweging, en 3) een beschrijving waarom de gunstige staat van instandhouding van de betreffende soorten niet in het geding komt.

Voor het opstellen van het activiteitenplan is een specificering van de werkzaamheden en de planning noodzakelijk.

5 Literatuurlijst

5.1 Literatuur

Broekhuizen, S., Klees, D. en Müskens G. 2010. De steenmarter. Zoogdiervereeniging. KNNV Uitgeverij, Zeist.

Müskens, G. & la Haye, M., 2022. Alternatieve verblijfplaats voor steenmarter. Notitie N2022019. Zoogdiervereeniging, Nijmegen.

Zoogdiervereeniging, Westra & Kuiters 2018. Beheerwijzer landschappelijke maatregelen voor kleine marterachtigen,

Kennisdocument Gewone dwergvleermuis, versie 1.0. BIJ12, juli 2017

Kennisdocument Kerkuil, versie 1.0. BIJ12, juli 2017

Kennisdocument Steenuil, versie 1.0, BIJ12, juli 2017

Kennisdocument Huismus, versie 2.0, BIJ12, juni 2022

Broekhuizen, S., K. Spoelstra, J.B.M. Thissen, K.J. Canters & J.C. Buys (redactie), 2016. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. – Natuur van Nederland 12. Naturalis Biodiversity Center & EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden, Leiden.

Dietz, C., O. von Helversen & D. Nill, 2011. Vleermuizen Alle soorten van Europa en Noordwest-Afrika. Vertaling en bewerking PHC Lina. De Fontein/Tirion Uitgevers BV, Utrecht.

Limpens, H.G.J.A. 2012. Slopen restaureren renoveren nieuwbouw na-isolatie: Vleermuisvriendelijk bouwen, Zoogdiervereeniging.

Netwerk Groene Bureaus, Zoogdiervereeniging (2021) Vleermuisprotocol maart 2021.

Netwerk Groene Bureaus, 2017. Soortinventarisatieprotocollen in het kader van de Wet natuurbescherming (versie juli 2017).

SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.

SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. – Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden.

5.2 Websites

Nationale Databank Flora en Fauna

Via www.ndff-ecogrid.nl/

Bijlage A. Cameravalfoto's

Afbeelding A.1 | Bosmuis

Afbeelding A.2 | Huisspitsmuis

Afbeelding A.3 | Rosse woelmuis

Afbeelding A.4 | Egel

Afbeelding A.5 | Steenmarter in de noordelijkste stal

Afbeelding A.6 | Steenmarter op de zolder van het woonhuis

Bijlage B. Wettelijk kader

Omgevingswet

Vanaf 1 januari 2024 is de Omgevingswet van kracht. Deze nieuwe wet brengt alle regelgeving over ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water samen in 1 wettelijk stelsel en vormt daarmee de basis voor een samenhangende benadering van de fysieke leefomgeving. Binnen de wet wordt gezocht naar een goede balans tussen het benutten en beschermen van de fysieke leefomgeving. Het doel van de wet is minder regels, een samenhangende benadering van de leefomgeving, ruimte voor lokaal maatwerk en betere en snellere besluitvorming. De Omgevingswet (Ow) doet dit aan de hand van vier Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB), dit zijn:

- het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl)
- het Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl)
- het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal)
- het Omgevingsbesluit (Ob)

Naast deze vier AMvB's is er nog de Omgevingsregeling (Or), waarin alle technische en administratieve details van de andere regelgeving zijn vastgelegd.

Kader 1 | Fysieke leefomgeving

De fysieke leefomgeving omvat naast natuur en landschapen ook alle bouwwerken, infrastructuur, watersystemen, water, bodem, lucht, cultureel erfgoed en werelderfgoed in Nederland.

Binnen de Omgevingswet zijn de beschermingsregimes die voorheen onder de Wet natuurbescherming vielen voor Natura 2000-gebieden, soortbescherming en houtopstanden opgenomen, waardoor de wet voorziet in een implementatie van de Europese natuurbeschermingsrichtlijnen.

Naast bovenstaande beschermingsregimes bestaat in Nederland het Natuurnetwerk Nederland (NNN) wat is geregeld in het Bkl. De beleidsuitwerking van het NNN vindt plaats in de omgevingsverordening die opgesteld wordt door de provincie.

Zorgplicht

In de Omgevingswet is in artikel 1.6 en 1.7 een zorgplicht opgenomen voor onze fysieke leefomgeving. Deze zorgplichtbepaling houdt in dat iedereen die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten (aanzienlijke) nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt op de fysieke leefomgeving verplicht is om maatregelen te nemen om die gevolgen te voorkomen of wanneer de gevolgen niet kunnen worden voorkomen deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken. Als gevolgen onvoldoende kunnen worden beperkt dan moet de initiatiefnemer de betreffende activiteit achterwege laten.

Voor activiteiten die betrekking hebben op alle Natura 2000-gebieden en/of bijzondere nationale natuurgebieden ('Natura 2000 activiteit') en activiteiten die betrekking hebben op in het wild levende dieren en planten mét en zonder beschermstatus ('flora- en fauna-activiteit') is daarnaast eveneens een specifieke zorgplicht van kracht die aanvullende verplichtingen oplegt aan iedereen die een dergelijke activiteit uitvoert. De specifieke zorgplichtbepaling is per afdeling opgenomen in het Bal.

Kader 2 | Redelijkheid in de Omgevingswet

In de zorgplichtbepaling is o.a. opgenomen dat een initiatiefnemer die een activiteit uitvoert en 'redelijkerwijs' weet of kan vermoeden dat die activiteit schadelijke gevolgen veroorzaakt, maatregelen neemt om schade te voorkomen of de handeling nalaat voor zover dit 'redelijkerwijs' van diegene kan worden gevraagd.

Onder 'redelijkerwijs' kan datgene worden verstaan dat fysisch qua resultaat mogelijk is, maar ook dat wat van diegene die de schade veroorzaakt kan worden gevergd. Hierbij kan gedacht worden aan financiële, ruimtelijke en planningstechnische aspecten.

Specifieke zorgplicht Natura 2000 (artikel 11.6 Bal)

Wanneer iemand² een activiteit uitvoert die nadelige gevolgen kan hebben op Natura 2000 gebieden of bijzondere nationale natuurgebieden dan is diegene aanvullend op de algemene zorgplichtbepalingen eveneens verplicht om voorafgaand aan uitvoer een studie uit te (laten) voeren naar mogelijke verslechterende of significant verstorende effecten van de activiteit op de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied. Wanneer dergelijke gevolgen niet kunnen worden uitgesloten moeten passende preventieve maatregelen genomen worden om de effecten te voorkomen en wordt tijdens en na het verrichten van de activiteit nagegaan of de maatregelen het beoogde effect hebben. Indien dit niet het geval is moet de activiteit worden gestaakt en moeten passende herstelmaatregelen worden uitgevoerd.

Specifieke zorgplicht Flora- en fauna-activiteit (artikel 11.27 Bal)

Wanneer iemand een activiteit uitvoert die nadelige gevolgen kan veroorzaken op beschermde en niet-beschermde soorten³ en voor die soorten belangrijke leefgebieden of natuurlijke habitats spreekt de wet over een 'flora- en fauna-activiteit'. In deze situatie is diegene die de activiteit initieert verplicht voorafgaand aan het uitvoeren van die activiteit na te gaan of er op de locatie van de activiteit of in de nabijheid daarvan aanwijzingen zijn van de aanwezigheid van de soorten. Naast de wettelijk beschermde soorten genoemd heeft deze soortbescherming ook betrekking op dieren en planten genoemd in de rode lijsten en in bijlagen II en V van de Habitatrichtlijn.

Als nadelige gevolgen op mogelijk aanwezige soorten voorafgaand niet kunnen worden uitgesloten dan moet worden onderzocht welke gevolgen de activiteit heeft en moeten passende preventieve maatregelen worden getroffen om de effecten te voorkomen. Ook wordt tijdens en na het verrichten van de activiteit nagegaan of de maatregelen het beoogde effect hebben. Indien dit niet het geval is moet de activiteit worden gestaakt en moeten passende herstelmaatregelen worden getroffen. Het onderzoek naar de effecten heeft betrekking op de betreffende dieren van die soorten, maar ook hun nesten, foerageerplaatsen,

voortplantingsplaatsen, rustplaatsen en eieren, of voor planten van die soorten.

Natura 2000-gebieden

De wetgeving met betrekking tot Natura 2000-gebieden is vastgelegd in Hoofdstuk 11, Afdeling 11.1 van het Besluit activiteiten leefomgeving. Natura 2000 is de overkoepelende naam voor gebieden die op Europees niveau worden beschermd vanuit de Vogel- en Habitatrichtlijn. Vanuit deze richtlijnen worden specifieke diersoorten en hun habitat beschermd om de biodiversiteit te behouden, te herstellen of uit te breiden.

Het ondernemen van projecten, plannen of activiteiten in en in de omgeving van een Natura 2000-gebied kan mogelijk leiden tot (significant) negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen. Indien het niet mogelijk is om negatieve effecten op voorhand uit te sluiten, dan is er mogelijk sprake van een noodzakelijke aanvraag van een omgevingsvergunning voor een Natura 2000-activiteit en dient een Habitattoets uitgevoerd te worden. In een Habitattoets worden de projecten, plannen of activiteiten getoetst op hun invloed op de instandhoudingsdoelstellingen en/of (onder bepaalde voorwaarden) toestemming voor de uitvoering kan worden verleend. Deze toetsing kan bestaan uit drie onderdelen;

- Voortoets;
- Passende Beoordeling;
- ADC-toets.

Voortoets

Middels de Voortoets (artikel 11.6 Bal) wordt onderzocht of de ingrepen (significant) negatieve effecten kunnen hebben op de instandhoudingsdoelstellingen binnen de Natura 2000-gebieden. De Voortoets bestaat uit een beschrijving van het plan of project, de te verwachten effecten binnen en buiten het Natura 2000-gebied, en een analyse of daarbij (mogelijkerwijs) sprake is van significante effecten. In deze analyse mogen mitigerende en compenserende maatregelen niet meegenomen worden (*zie Kader 3, Preventieve, mitigerende en compenserende maatregelen*). Indien niet kan worden uitgesloten dat er significante gevolgen op de instandhoudingsdoelstellingen

² een rechtspersoon of natuurlijke persoon die een activiteit of ingreep wil uitvoeren

³ Soorten van de rode lijsten en Bijlagen II en V van de Habitatrichtlijn

optreden moet een Passende Beoordeling worden opgesteld. Indien er zeker geen significant negatief effect is te verwachten dan is er geen omgevingsvergunning nodig, bij het indienen van een aanvraag wordt er een besluit tot afwijzing genomen door het bevoegd gezag.

Kader 3 | Preventieve, mitigerende en compenserende maatregelen

Preventieve maatregelen zijn maatregelen die worden genomen voordat schadelijke gevolgen die mogelijk uit een activiteit voort kunnen komen op kunnen treden. Deze maatregelen hebben betrekking op zowel het individu als de populatie. Preventieve maatregelen voorkomen het overtreden van verbodsartikelen.

Mitigerende maatregelen zijn maatregelen die schadelijke gevolgen die rechtstreeks uit een activiteit voortvloeien verminderen of verzachten. Het doel van mitigerende maatregelen is het behoud van de ecologische functionaliteit van een gebied tijdens en na uitvoer van de activiteit. De maatregelen hebben vaak betrekking op het individu.

Herstelmaatregelen zijn maatregelen die de schadelijke gevolgen die uit een activiteit voortvloeien compenseren op een andere locatie of – na uitvoering van de werkzaamheden – op dezelfde locatie en daarmee de staat van instandhouding van soorten en habitats waarborgen. Herstelmaatregelen hebben vaak betrekking op populaties en leefgebieden.

Passende beoordeling

Indien uit de Voortoets blijkt dat er een kans is op een significant negatief effect, dan is er sprake van een 'Natura 2000-activiteit' en dient er een Passende Beoordeling uitgevoerd te worden (projecten: artikel 16.53, lid c Ow en artikel 8.74b Bkl / plannen: artikel 16.53, lid c Ow en 10.24, lid 1 Bkl). Tijdens het vaststellen van de mogelijk negatieve effecten mogen mitigerende maatregelen wél meegewogen worden in de beoordeling, compenserende maatregelen niet. Indien uit deze toetsing blijkt dat de natuurlijke kenmerken van het gebied niet aangetast worden kan een omgevingsvergunning worden verleend en kan het plan vastgesteld worden. Blijkt er echter dat er werkelijk sprake is van mogelijk significante effecten dan wordt een vergunning alleen afgegeven indien er geen Alternatieven zijn, er Dwingende redenen van groot openbaar belang zijn en er Compensatie plaatsvindt: de *ADC-toets*.

ADC-toets

Als negatieve effecten niet uit te sluiten zijn, kan het plan alleen vastgesteld en vergund worden indien wordt voldaan aan de voorwaarden uit de ADC-toets (projecten: artikel 8.74b, lid 2 en 3 Bkl / plannen: artikel 10.24, lid 2 en 3). Deze voorwaarden zijn:

- a. Er zijn geen alternatieve oplossingen;
- b. Het project wordt uitgevoerd onder dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard;
- c. Er worden compenserende maatregelen getroffen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft.

Soortbescherming

Afdeling 11.2 van het Besluit activiteiten leefomgeving gaat over activiteiten met betrekking tot dieren of planten in het wild, dit wordt ook wel de passieve soortbescherming genoemd. In het kort bestaat dit deel uit drie aparte beschermingsregimes: 1) Vogelrichtlijn; 2) Habitatrichtlijn, het Verdrag van Bern en het Verdrag van Bonn en; 3) Andere soorten (nationaal). Voor deze drie beschermingsregimes gelden verschillende verbodsbepalingen (zie *kader 4, Opzettelijkheid en Kader 5, Verstoring en vernietiging door verstoring*) en wettelijke belangen voor een Omgevingsvergunning.

Vogelrichtlijn (artikel 11.37, lid 1 Bal)

Voor van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn gelden de volgende verbodsbepalingen:

- a. opzettelijk doden en vangen van vogels;
- b. opzettelijk vernielen van nesten, rustplaatsen en eieren;
- c. eieren rapen en onder zich hebben;
- d. opzettelijk verstoren van vogels;

Het verbod op het opzettelijk storen van vogels onder lid 1d is niet van toepassing indien de verstoring niet van wezenlijke invloed is op de gunstige staat van instandhouding van de populatie.

Een omgevingsvergunning voor het overtreden van de verbodsbepalingen van artikel 11.37 Bal kan alleen verleend worden als voldaan wordt aan de criteria van de aanvraag (zie *“Omgevingsvergunning, gedragscode of vrijstelling”*) en één of meer van de onderstaande wettelijke belangen uit artikel 8.74j, lid 1b Bkl:

- 1° in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
- 2° in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
- 3° ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
- 4° ter bescherming van flora en fauna;
- 5° voor onderzoek of onderwijs, het uitzetten of herinvoeren van soorten;
- 6° het selectief vangen, onder zich hebben of verstandig gebruik van bepaalde vogels.

Kader 4 | Opzettelijkheid in de Omgevingswet

Een situatie waarbij iemand een handeling verricht waarbij bewust de aanmerkelijke kans aanvaard wordt dat deze gedraging leidt tot overtreding van een verbod, ook als een kwade intentie ontbreekt.

Habitatrichtlijn (artikel 11.46, lid 1 Bal)

Voor in het wild levende dieren van soorten, genoemd in de Habitatrichtlijn, het Verdrag van Bern of het Verdrag van Bonn, met uitzondering van de soorten, bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn, gelden de volgende verbodsbepalingen:

- a. opzettelijk doden en vangen;
- b. opzettelijk verstoren;
- c. opzettelijk vernielen of rapen eieren;
- d. opzettelijk beschadigen of vernielen van voortplantings- of rustplaatsen;
- e. opzettelijk plukken of vernielen van planten.

Een omgevingsvergunning voor het overtreden van de verbodsbepalingen van artikel 11.46 Bal kan alleen verleend worden als voldaan wordt aan de criteria van de aanvraag (zie *“Omgevingsvergunning, gedragscode of vrijstelling”*) en één of meer van de onderstaande wettelijke belangen uit artikel 8.74k Bkl:

- 1° ter bescherming van flora en fauna en instandhouding van natuurlijke habitats;
- 2° ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij, wateren of andere vormen van eigendom;
- 3° in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;
- 4° voor onderzoek of onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten of de daartoe benodigde kweek;
- 5° op selectieve wijze een aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen of onder zich te hebben.

Kader 5 | Verstoring en vernietiging door verstoring

Ecologische verstoring

In ecologisch opzicht is verstoring een verandering door het toedoen van mensen in hoe een dier gebruik kan maken van essentiële hulpbronnen. Het kan hierbij ook gaan om een verandering in de perceptie van het dier. Dit betreft voornamelijk de toegang tot voedselbronnen en nest- of verblijfplaatsen (Gill, 2007). Dit is vaak een tijdelijke verstoring van individuen, wat soms ook kan leiden tot negatieve effecten op populatieniveau (Bejder et al. 2009).

Juridische verstoring

Verstoring is in juridisch opzicht een relatief begrip. Sommige versturende handelingen zijn per definitie tijdelijk, de hierdoor optredende verstoring is dus hooguit tijdelijk en kortdurend. Niet elke (tijdelijke) verstoring is een verstoring in de zin van de wet. Uit jurisprudentie⁴ kan worden afgeleid dat een (tijdelijke) verstoring, waarbij dieren zich (tijdelijk) aan een veranderde leefomgeving moeten aanpassen, niet leidt tot een opzettelijke verstoring in het kader van de Omgevingswet.

Wanneer verstoring leidt tot vernietiging

Wanneer een verstoring van dusdanige duur of intensiteit is kan het voorkomen dat dieren hun nest of verblijfplaats permanent verlaten. In deze gevallen is er juridisch sprake van het vernietigen van een nest of verblijfplaats en worden verbodsbepalingen van de Omgevingswet overtreden.

⁴ ECLI:NL:RVS:2012:BY2464

ECLI:NL:RVS:2013:BZ8442

ECLI:NL:RVS:2017:2087

ECLI:NL:RBOVE:2017:3089

ECLI:NL:RVS:2018:12

ECLI:NL:RBNHO:2018:1811

ECLI:NL:RBNHO:2018:1810

Andere soorten (artikel 11.54, lid 1 Bal)

Dit verbod geldt voor nationale soorten die zijn vastgelegd in Bijlage IX behorend bij het Besluit activiteiten leefomgeving. Voor deze soorten gelden de volgende verbodsbepalingen:

- e. Het opzettelijk doden of vangen van in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de Bijlage IX, onderdeel A.
- f. Het opzettelijk beschadigen of vernielen van vaste voortplantingsplaatsen, rustplaatsen of eieren van dieren bedoeld onder a, en
- g. Het opzettelijk in hun natuurlijke verspreidingsgebied plukken en verzamelen, afsnijden, ontwortelen of vernielen Voor vaatplanten van vaatplanten van de, genoemd in de Bijlage IX, onderdeel B.

Een omgevingsvergunning voor het overtreden van de verbodsbepalingen van artikel 11.54 Bal kan alleen verleend worden als voldaan wordt aan de criteria van de aanvraag (zie *“Omgevingsvergunning, gedragscode of vrijstelling”*) en één of meer van de onderstaande wettelijke belangen uit artikel 8.74l, lid b:

- 1° ter bescherming van de wilde flora of fauna en instandhouding van natuurlijke habitats;
- 2° ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij, wateren of andere vormen van eigendom;
- 3° in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;
- 4° voor onderzoek of onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten of de daartoe benodigde kweek;
- 5° op selectieve wijze een aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen of onder zich te hebben.
- 6° in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, inclusief het gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied;
- 7° ter voorkoming van schade of overlast, inclusief schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes of begraafplaatsen;
- 8° voor het beperken van de omvang van de populatie van in het wild levende dieren, in verband

met veelvuldig veroorzaakte schade of de maximale draagkracht van het gebied;

- 9° voor het voorkomen of bestrijden van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren;
- 10° in het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw;
- 11° in het kader van het bestendig beheer of onderhoud van vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, luchthavens, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
- 12° in het kader van het bestendig beheren of onderhouden van de landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied; of
- 13° in het algemeen belang.

Actieve soortbescherming

Naast de passieve soortbescherming zijn provincies wettelijk verplicht om habitats en soorten te beschermen middels Provinciale taken voor de fysieke leefomgeving (artikel 2.18 Ow) en de Actieve soortbescherming (artikel 3.57 Bkl). In het kader van deze actieve bescherming moeten de provincies maatregelen nemen voor het beschermen, instandhouden of herstellen van biotopen en leefgebieden alsmede de in het wild voorkomende plant en diersoorten. In dit kader kunnen zij bijvoorbeeld besluiten de lijst met beschermde soorten uit te breiden en/of gebieden aan te wijzen waarvoor een extra inspanning nodig is om de staat van instandhouding van populaties te behouden of te herstellen. Voor de actieve soortbescherming is afstemming met andere provincies noodzakelijk zodat nationale doelstellingen kunnen worden bereikt.

Vogellijst

Alle inheemse vogelsoorten zijn beschermd in het kader van de Vogelrichtlijn (artikel 11.37 Bal). De nesten van vogels zijn beschermd als ze door de vogels in gebruik zijn, zowel in als buiten de gangbare broedperiode (15 maart tot 15 juli). De meeste vogels maken elk jaar een nieuw nest of zijn in staat een nieuw nest te maken. Slechts een beperkt aantal soorten bewoont het nest permanent of keert elk jaar terug naar hetzelfde nest. De nesten van deze vogelsoorten zijn jaar rond beschermd waardoor de verbodsbepalingen van artikel 11.37 Bal het gehele jaar van toepassing zijn (zie *Kader 6, Jaarrond beschermde vogelnesten en Tabel 2*). De wetgever verstaat onder verblijfplaatsen

van vogels ook nesten en holtes waar de vogels ook buiten de broedtijd regelmatig verblijven alsmede essentiële rustlocaties.

Uitzetten dieren

Voor de soorten die vallen onder de beschermingsregimes van artikelen 11.37, 11.46 en 11.54 Bal geldt dat er vergunning kan worden verleend voor het overtreden van de verbodsbepaling “vangen”. Dit kan noodzakelijk zijn wanneer voor een bepaalde ingreep de aanwezige beschermde soorten uit het plangebied verwijderd moeten worden teneinde het doden of verwonden van de soorten te voorkomen. Wanneer de soorten buiten het betreffende aaneengesloten leefgebied uitgezet worden zal mogelijk ook een omgevingsvergunning aangevraagd moeten worden voor artikel 11.61, lid 1 Bal: het verbod om zonder omgevingsvergunning dieren of eieren van dieren uit te . Wanneer er sprake is van een verplaatsing op korte afstand binnen het leefgebied van de betreffende soort dan is het aanvragen van een vergunning niet noodzakelijk.

Beschermde houtopstanden

Het onderdeel Houtopstanden is beschreven in Afdeling 11.3 van het Bal. In artikel 11.111 Bal zijn de bepalingen met betrekking tot het vellen van houtopstanden en het herbeplanten van grond na het vellen van houtopstanden opgenomen. Het is verboden houtopstanden geheel of gedeeltelijk te vellen of te doen vellen, zonder dit tenminste vier weken maar niet eerder dan een jaar voor de kap te melden bij het bevoegd gezag.

Een houtopstand wordt in de wet gedefinieerd als een zelfstandige eenheid van bomen, boomvormers, struiken, hakhout of griend. De wet schrijft verder voor dat wanneer een houtopstand geheel of gedeeltelijk is geveld, dezelfde grond binnen drie jaar moet worden herbeplant. Wanneer de herbeplanting na 3 jaar niet succesvol is moet de beplanting die niet is aangeslagen vervangen worden.

Bovenstaande bescherming geldt niet voor alle houtopstanden. De regels zijn niet van toepassing op

- houtopstanden die een totale oppervlakte hebben van minder dan 1000 vierkante meter;
- rijbeplantingen die bestaan uit 20 of minder bomen;

- houtopstanden op erven of in tuinen;
- fruit, noten of vruchtbomen;
- windschermen om boomgaarden;
- naaldbomen bedoeld om te dienen als kerstbomen;
- kweekgoed;
- beplantingen van wilgen of populieren langs (water-)wegen of in een enkele rij geplant langs landbouwgronden;
- het dunnen van een houtopstand ter bevordering van de overblijvende houtopstand;
- Beplantingen bestaande uit populieren, wilgen, essen of elzen die zijn bedoeld voor de productie van houtige biomassa.
- op houtopstanden die binnen de bebouwingscontour houtkap vallen.

De provincie kan maatwerkregels opstellen ten aanzien van de meldingsplicht en de plicht tot herbeplanting. Alle provincies hebben verordeningen vastgesteld waarin is geregeld hoe een kapmelding moet worden ingediend, waaraan herbeplanting moet voldoen en wanneer middels een maatwerkvoorschrift van de herbeplantingsplicht kan worden afgeweken. Sommige provincies hebben ook beleidsregels vastgesteld waarin bijvoorbeeld is aangegeven wanneer een kapverbod wordt opgelegd.

De Omgevingswet beschermt geen houtopstanden binnen de bebouwingscontour houtkap. Waar de grens van deze contour ligt wordt door de gemeente vastgelegd in het omgevingsplan. Binnen de bebouwingscontour houtkap geldt meestal een kapverbod op grond van de algemene plaatselijke verordening (APV) of een gemeentelijke bomenverordening. Daarnaast kunnen gemeenten ook regels stellen voor bomen buiten de bebouwde kom, bijvoorbeeld in een bestemmingsplan

Vergunning, gedragscode of vrijstelling

Het is mogelijk om een omgevingsvergunning aan te vragen voor een flora- en fauna-activiteit waarbij verbodsartikelen worden overtreden met betrekking tot beschermde soorten. Er kan alleen een vergunning verleend worden als er aan drie criteria is voldaan:

- Er is geen alternatieve bevredigende oplossing mogelijk;
- Er moet sprake zijn van een wettelijk belang behorend bij het artikel dat overtreden wordt;

- Er mag geen afbreuk aan de staat van instandhouding van de populatie plaatsvinden.

Gedragscode

Het is niet altijd nodig om een omgevingsvergunning aan te vragen wanneer er gevolgen voor beschermde planten- en diersoorten optreden. Er zijn verschillende soorten vrijstellingen van de verboden voor beschermde soorten mogelijk onder de Omgevingswet. Er hoeft geen vergunning aangevraagd te worden indien strikt en aantoonbaar gewerkt wordt volgens een door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit goedgekeurde gedragscode (Artikel 11.45, 11.53 en 11.59 Bal). Een gedragscode geeft aan op welke wijze een initiatiefnemer flora- en fauna-activiteiten of activiteiten met betrekking tot houtopstanden uit kan voeren zonder negatieve effecten op (beschermde) soorten of natuurwaarden. Bij de uitvoer van flora- en fauna-activiteiten waarbij er gebruikt gemaakt wordt van een gedragscode geldt een meldingsplicht bij de provincie waar de werkzaamheden uitgevoerd worden. Op de [website van RVO](#) is een overzicht van alle goedgekeurde gedragscodes te vinden.

Alle onder de Wet natuurbescherming goedgekeurde gedragscodes blijven geldig onder de Omgevingswet en zullen t.z.t. worden omgezet zodat ze voldoen aan de beleidseisen van de Omgevingswet.

Vrijstelling

Naast de gedragscode is ook een vrijstelling van de vergunningsplicht mogelijk onder een programma of omgevingsverordening. Ook in de omgevingsregeling (Or) staan vrijstellingen vermeld. Onder bepaalde voorwaarden hoeft voor de uitvoer van bepaalde activiteiten dan geen omgevingsvergunning aangevraagd te worden.

Een programma wordt vastgesteld door een gemeente, waterschap, provincie of het Rijk, samen met het gezag dat normaliter de omgevingsvergunning voor de betreffende flora en fauna activiteit zou verlenen.

Een vrijstelling onder een programma kan betrekking hebben op:

- De inrichting, gebruik, beheer en instandhouding van een Natura 2000-gebied.
- Het verminderen van de belasting die schadelijke factoren hebben op Natura 2000-gebieden.
- Het versterken van populaties, habitats van soorten of het ontwikkelen of beschermen van natuurlijke habitats zowel binnen als buiten Natura 2000 (bijvoorbeeld een soortenmanagementplan).

De omgevingsverordening wordt vastgesteld door provincies en bevat alle regels voor de fysieke leefomgeving. Een omgevingsverordening kan bijvoorbeeld een vrijstelling bevatten voor schade of overlast veroorzakende dieren die niet in de omgevingsregeling vermeld staan.

De omgevingsregeling bevat de regels voor het bestrijden van een aantal specifieke schadeveroorzakende soorten door grondgebruikers die niet opgenomen zijn in de omgevingsverordening. Daarnaast is in deze regeling een vrijstelling (artikel 4.31 Or) opgenomen om zonder omgevingsvergunning werkzaamheden uit te voeren in het kader van:

- bestendig beheer of onderhoud van vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
- bestendig beheer of onderhoud in de landbouw en de bosbouw;
- bestendig gebruik; of
- ruimtelijke ontwikkeling of inrichting van gebieden inclusief het gebruik van dit gebied.

Deze vrijstelling geldt enkel voor een beperkt aantal soorten van artikel 11.54 Bal. Zie Tabel 3 voor een overzicht voor de vrijgestelde soorten per provincie.

Wanneer er gewerkt wordt onder bovengenoemde vrijstelling(en) geldt nog altijd dat de zorgplicht onverminderd van kracht blijft.

Natuurnetwerk Nederland (NNN)

De grondslag van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is vastgelegd in artikel 7.6, 7.7 en 7.8 van het Bkl. De beleidsuitwerking van deze artikelen vindt plaats in de omgevingsverordening die opgesteld wordt door de provincie. Provincies zijn verplicht beleid te maken voor de aanwijzing en begrenzing van het NNN, het vaststellen van de wezenlijke kenmerken en waarden en het opstellen van regels teneinde de NNN-gebieden te beschermen.

Het NNN vormt een robuust netwerk van natuurgebieden en tussenliggende verbindingzones. Dit netwerk bestaat uit bestaande natuurgebieden, nieuw aan te leggen natuur en verbindingzones tussen deze gebieden. Ook de beheergebieden voor agrarisch natuurbeheer behoren tot het NNN. De planologische verankering van het NNN vindt plaats in (gemeentelijke) bestemmingsplannen. Wanneer ruimtelijke ontwikkelingen geheel of gedeeltelijk binnen de begrenzing van het NNN plaatsvinden en een bestemmingsplan wijziging moet worden doorgevoerd en/of negatieve effecten op de wezenlijke waarden en kenmerken van het netwerk optreden dient altijd een 'Nee, tenzij'-toets te worden uitgevoerd. Hierin wordt beoordeeld of er als gevolg van de voorgenomen maatregelen significante effecten op de wezenlijke waarden en kenmerken van het netwerk optreden. Afhankelijk van de betreffende provincie dient in de toetsing rekening te worden gehouden met externe werking (zie Tabel 1). Het gaat daarbij om ontwikkelingen op locaties gelegen buiten het NNN die een versturende invloed hebben op de beschermde gebieden.

Tabel 1 | Overzicht externe werking per provincie.

Provincie	Externe werking?
Drenthe	Nee
Flevoland	Ja
Friesland	Enkel bij ontwikkelingen op het gebied van woning- en recreatie
Gelderland	Nee
Groningen	Nee
Limburg	niet vastgelegd
Noord-Brabant	Ja
Noord-Holland	Nee
Overijssel	Nee
Utrecht	Nee
Zeeland	ja (tot 100 m)
Zuid-Holland	Nee

De meeste vogels gebruiken hun nest slechts eenmalig voor de voortplanting. Elk jaar bouwen de dieren een nieuw nest op meestal een andere locatie. Nesten van deze vogels zijn slechts gedurende het broedseizoen beschermd. Er zijn echter ook vogelsoorten waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn en waarop de verbodsbepalingen van artikel 11.37 Bal van de Omgevingswet het gehele jaar van toepassing zijn. Er worden 5 categorieën onderscheiden (zie Tabel 2 voor de soorten per provincie):

1. Vogels waarvan de nesten ook buiten het broedseizoen als rust- en voortplantingsplaats gebruikt worden (voorbeeld: steenuil).
2. Koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk zijn van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: gierzwaluw en huismus).
3. Vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: ooievaar en kerkuil).
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen. (voorbeeld: ransuil).
5. Vogels die weliswaar terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of in de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen. De nesten van deze soorten zijn buiten het broedseizoen niet beschermd, tenzij zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

Alleen de Provincie Flevoland hanteert bij categorie 5 een onderverdeling in a en b, waarbij:

- a. Nesten die vallen onder 5a zijn in beginsel wel jaarrond beschermd, tenzij uit een ecologische beoordeling blijkt dat aantasting niet van invloed is op de lokale staat van instandhouding van de soort, bijvoorbeeld omdat er voldoende geschikte uitwijkmogelijkheden zijn.
- b. Nesten die vallen onder 5b zijn in beginsel niet jaarrond beschermd, tenzij door aantasting de lokale staat van instandhouding van de soort in het geding komt, bijvoorbeeld omdat er geen of onvoldoende geschikte uitwijkmogelijkheden zijn.

In de provincie Limburg is zijn categorieën 2 & 3 samengevoegd, waardoor de categorieën doorschuiven:

1. Jaarrond gebruikte nesten (4 soorten). Deze soorten maken ook buiten het broedseizoen gebruik van de nestplaats (voorbeeld: steenuil en roek).
2. Zeer plaatstrouwe broedvogels of soorten die afhankelijk zijn van bebouwing (kolonievogels en niet-kolonievogels). Deze soorten broeden elk broedseizoen op dezelfde plaats en zijn daarin zeer conservatief. De fysieke voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: gierzwaluw, huismus).
1. Plaatstrouwe vogels die ieder jaar terugkeren naar specifiek nest omdat ze niet of nauwelijks in staat zijn om zelf een nest te bouwen. Deze soorten zijn niet in staat een geheel eigen nest te bouwen en maken gebruik van oude kraaiennesten of nesten waar zij eerder gebroed hebben (voorbeeld: ransuil, boomvalk). Of ze bouwen een nieuw nest op het oude nest van het voorgaande jaar (havik) en zijn extra kwetsbaar voor verstoring. Hier vallen ook roofvogels onder die zich sinds kort aan het vestigen zijn in de provincie waarvan de staat van instandhouding nog verre van gunstig van is.
2. Zijn de nesten van plaatstrouwe vogels die over voldoende flexibiliteit beschikken om zich elders te vestigen indien de nestplaats verloren gaat (voorbeeld buizerd, blauwe reiger). Deze lijst bevat ook soorten die zeldzaam zijn in Limburg (het aantal broedparen is kleiner dan 75) en/of op de Rode Lijst staan. Deze zijn dusdanig kwetsbaar dat de functionaliteit van de nestplaats niet in geding mag komen. Indien de omgeving van de bekende nestplaats vernietigd wordt komt de functionaliteit eveneens in het geding. Deze soorten stellen hoge eisen aan de nestplaats en de omgeving daarvan (voorbeeld wulp, kwartelkoning).

Soorten die incidenteel in Limburg broeden (zoals tureluur en zilvermeeuw) of verdwenen zijn (grijze gors en tapuit) zijn verwijderd van de lijst jaarrond beschermde nesten.

Tabel 2^a | Overzicht beschermingsstatus van nesten van Nederlandse broedvogels. * zijn koloniebroedende vogels. Afwijkingen t.o.v. landelijk beleid weergegeven per provincie. In Limburg zijn 4 categorieën ingedeeld.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Aanwezig in bebouwde omgeving	Provincie												
			DR	FL	FR	GE	GR	LI	NB	NH	OV	UT	ZL	ZH	LV
Bijeneter*	<i>Merops apiaster</i>	nee						4							0
Blauwe reiger*	<i>Ardea cinerea</i>	ja		5b				4							5
Boerenwaluw*	<i>Hirundo rustica</i>	ja		3				2			3				5
Bonte vliegenvanger	<i>Ficedula hypoleuca</i>	ja		0				0							5
Boomklever	<i>Sitta europaea</i>	ja		0				0							5
Boomkruiper	<i>Certhia brachydactyla</i>	ja		0				0							5
Boomleeuwerik	<i>Lullula arborea</i>	nee													0
Boomvalk	<i>Falco subbuteo</i>	nee		5a				3							4
Bosuil	<i>Strix aluco</i>	nee		4				2			3				5
Brilduiker	<i>Bucephala clangula</i>	nee		0				0			0				5
Buizerd	<i>Buteo buteo</i>	nee		5a				4							4
Draaihals	<i>Jynx torquilla</i>	nee		5b				4							5
Eider	<i>Somateria mollissima</i>	nee		0				0			0				5
Ekster	<i>Pica pica</i>	ja		0				0			0				5
Gekraagde roodstaart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	ja		0				0							5
Gierzwaluw*	<i>Apus apus</i>	ja				4									2
Glanskop	<i>Poecile palustris</i>	ja		0				0							5
Graspieper	<i>Anthus pratensis</i>	nee													0
Grauwe klauwier	<i>Lanius collurio</i>	nee						4							0
Grauwe vliegenvanger	<i>Muscicapa striata</i>	ja		0				0							5
Groene specht	<i>Picus viridis</i>	nee		5b				0							5
Grote bonte specht	<i>Dendrocopos major</i>	nee		5b				0							5
Grote gele kwikstaart	<i>Motacilla cinerea</i>	nee				4		2							3
Grutto	<i>Limosa limosa</i>	nee						4			5				0
Havik	<i>Accipiter gentilis</i>	nee		5a				3							4
Hop	<i>Upupa epops</i>	nee		0				0			0				5
Huisemus*	<i>Passer domesticus</i>	ja				4									2
Huiszwaluw	<i>Delichon urbicum</i>	ja		5b				2			2				5
IJsvogel	<i>Alcedo atthis</i>	nee		5b				4							5
Kerkuil	<i>Tyto alba</i>	ja		1		4		1							3
Kleine bonte specht	<i>Dendrocopos minor</i>	nee		5b				0							5
Kleine vliegenvanger	<i>Ficedula parva</i>	nee		0				0			0				5
Kneu	<i>Linaria cannabina</i>	nee													0
Koekoek	<i>Cuculus canorus</i>	nee													0
Koolmees	<i>Parus major</i>	ja		0				0			0				5
Kortsnavelboomkruiper	<i>Certhia familiaris macrodactyla</i>	ja		0				0							5
Kramsvogel	<i>Turdus pilaris</i>	nee						4							0
Kwartelkoning	<i>Crex crex</i>	nee						4							0
Matkop	<i>Poecile montanus</i>	nee													0
Middelste bonte specht	<i>Dendrocygna media</i>	nee		5b							5				0
Nachtegaal	<i>Luscinia megarhynchos</i>	nee													0
Nachtzwaluw	<i>Caprimulgus europaeus</i>	nee													0
Oehoe	<i>Bubo bubo</i>	nee		5a		4		1							3
Oeverloper	<i>Actitis hypoleucos</i>	nee													0
Oeverzwaluw*	<i>Riparia riparia</i>	ja		5b				4							5
Ooievaar	<i>Ciconia ciconia</i>	ja		5a		4		2							3
Paapje	<i>Saxicola rubetra</i>	nee						4							0
Patrijs	<i>Perdix perdix</i>	nee													0
Pijlstaart	<i>Anas acuta</i>	nee													0
Pimpelmees	<i>Parus caeruleus</i>	Ja		0				0			0				5
Porseleinhoen	<i>Porzana porzana</i>	nee													0
Raaf	<i>Corvus corax</i>	nee		5a				3			4				5
Ransuil	<i>Asio otus</i>	nee						3							4
Ringmus	<i>Passer montanus</i>	ja						4			5				0
Roek*	<i>Corvus frugilegus</i>	ja				4		1							2

Tabel 2^b | Overzicht beschermingsstatus van nesten van Nederlandse broedvogels. * zijn kolonie broedende vogels.
Afwijkingen t.o.v. landelijk beleid weergegeven per provincie. In Limburg zijn 4 categorieën ingedeeld.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Aanwezig in bebouwde omgeving	Provincie											LNV		
			DR	FL	FR	GE	GR	LI	NB	NH	OV	UT	ZL		ZH	
Rode wouw	<i>Milvus milvus</i>	nee		5a					3							0
Roerdomp	<i>Botaurus stellaris</i>	nee							4							0
Ruigpootuil	<i>Aegolius funereus</i>	nee		0					0			0				5
Scholekster	<i>Haematopus ostralegus</i>	ja														0
Slechtvalk	<i>Falco peregrinus</i>	ja				4			2							3
Slobeend	<i>Spatula clypeata</i>	nee														0
Snor	<i>Locustella luscinioides</i>	nee														0
Sperwer	<i>Accipiter nisus</i>	nee		5a					4							4
Spotvogel	<i>Hippolais icterina</i>	nee							4							0
Spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>	ja		5b					0							5
Steenuil	<i>Athene vidalii</i>	ja				4			1							1
Tapuit	<i>Oenanthe oenanthe</i>	nee		5b					0							5
Torenvalk	<i>Falco tinnunculus</i>	ja		3					3			4				5
Tureluur	<i>Tringa totanus</i>	nee										5				0
Veldleeuwerik	<i>Alauda arvensis</i>	nee										5				0
Velduil	<i>Asio flammeus</i>	nee														0
Visdief	<i>Sterna hirundo</i>	nee							4							0
Watersnip	<i>Gallinago gallinago</i>	nee														0
Wespendief	<i>Pernis apivorus</i>	nee		5a					3							4
Wielewaal	<i>Oriolus oriolus</i>	nee														0
Wintertaling	<i>Anas crecca</i>	nee														0
Wulp	<i>Numenius arquata</i>	nee							4			5				0
Zeearend	<i>Haliaeetus albicilla</i>	nee		5a					0			4				5
Zomertortel	<i>Streptopelia turtur</i>	ja							4			5				0
Zwarte kraai	<i>Corvus corone</i>	ja		0					0			0				5
Zwarte mees	<i>Periparus ater</i>	ja		0					0							5
Zwarte roodstaart	<i>Phoenicurus ochruros</i>	ja		0					0							5
Zwarte specht	<i>Dryocopus martius</i>	nee		5b					4			3				5
Zwarte wouw	<i>Milvus migrans</i>	nee		5a					3			4				0

Bijlage C. Overzicht algemene vrijstellingen

Tabel B | Overzicht vrijgestelde soorten per provincie, V = vrijgesteld.

Soortgroep	Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Provincie												
			Drenthe	Flevoland	Friesland	Gelderland	Groningen	Limburg	N-Brabant	N-Holland	Overijssel	Utrecht	Zeeland	Z-Holland	LNV*
Zoogdieren	Aardmuis	<i>Microtus agrestis</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Zoogdieren	Bosmuis	<i>Apodemus sylvaticus</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Zoogdieren	Bunzing	<i>Mustela putorius</i>						V				V ⁵		V	V
Zoogdieren	Dwergmuis	<i>Micromys minutus</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Zoogdieren	Dwergspitsmuis	<i>Sorex minutus</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Zoogdieren	Egel	<i>Erinaceus europaeus</i>	V	V	V	V	V	V	V	V		V	V	V	V
Zoogdieren	Eekhoorn	<i>Sciurus vulgaris</i>						V ¹							
Zoogdieren	Gewone bosspitsmuis	<i>Sorex areneus</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Zoogdieren	Haas	<i>Lepus europaeus</i>	V	V	V	V		V	V	V	V	V ⁵	V	V	V
Zoogdieren	Hermelijn	<i>Mustela erminea</i>						V				V ⁵		V	V
Zoogdieren	Huisspitsmuis	<i>Crocidura russula</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Zoogdieren	Konijn	<i>Oryctolagus cuniculus</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V ⁵	V	V	V
Zoogdieren	Molmuis	<i>Arvicola scherman</i>						V							
Zoogdieren	Ondergrondse woelmuis	<i>Pitymys subterraneus</i>	V	V		V	V	V	V	V		V	V		V
Zoogdieren	Ree	<i>Capreolus capreolus</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Zoogdieren	Rosse woelmuis	<i>Clethrionomys glareolus</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Zoogdieren	Steenmarter	<i>Martes foina</i>			V			V ²							
Zoogdieren	Tweekleurige bosspitsmuis	<i>Sorex coronatus</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V		V
Zoogdieren	Veldmuis	<i>Microtus arvalis</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Zoogdieren	Vos	<i>Vulpes vulpes</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Zoogdieren	Wezel	<i>Mustela nivalis</i>					V	V				V ⁵		V	V
Zoogdieren	Wild zwijn	<i>Sus scrofa</i>						V							
Zoogdieren	Woelrat	<i>Arvicola amphibius</i>	V	V	V		V	V	V	V	V	V	V	V	V
Reptielen	Hazelworm	<i>Anguis fragilis</i>						V ³							
Reptielen	Levendbarende hagedis	<i>Zootoca vivipara</i>						V ⁴							
Amfibieën	Bruine kikker	<i>Rana temporaria</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Amfibieën	Gewone pad	<i>Bufo bufo</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Amfibieën	Kleine watersalamander	<i>Lissotriton vulgaris</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Amfibieën	Meerkikker	<i>Pelophylax ridibundus</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Amfibieën	Bastaardkikker	<i>Pelophylax kl. esculentus</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V

* artikel 4.31 Or en Bijlage VIIc Or

¹ alleen vrijgesteld in de periode tussen maart t/m april en juli t/m november

² alleen vrijgesteld in de periode tussen 15 augustus t/m februari

³ alleen vrijgesteld in de periodes juli, augustus en september

⁴ alleen vrijgesteld in de periode tussen 15 augustus t/m 15 oktober

⁵ tot 1 september 2024

Bijlage D. Nederlandse vleermuissoorten

Tabel C | Overzicht van type verblijfplaatsen van vleermuissoorten in Nederland. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen zomer-, kraam-, paar- en winterverblijfplaatsen. Daarnaast is onderscheid gemaakt tussen gebouw- en/of boombewonende soorten. Het aantal X geeft aan hoe waarschijnlijk het type verblijfplaats is voor de soort, waarbij er vier keer een X verdeeld wordt over iedere functie (Dietz et al. 2011, Bat Habitat key 2018, Limpens 2012, Limpens & Regelink 2017). Een (X) betreffen uitzonderingen, Een * betekent paart en overwintert in typische (ondergrondse) winterverblijven zoals groeves, bunkers, kelders, etc.

Soort	Zomerverblijf		Kraamverblijf		Paarverblijf			Winterverblijf		
	Gebouw	Boom	Ge- bouw	Boom	Gebouw	Onder- gronds	Boom	Gebouw	Onder- gronds	Boom
Baardvleermuis	XXX	X	XXX	X		XXXX			XXXX	
Brandts vleermuis	XXX	X	XXX	X		XXXX			XXXX	
Watervleermuis	(X)	XXXX	(X)	XXXX		XXXX			XXXX	
Franjestaart	X	XXX	X	XXX		XXXX			XXXX	
Ingekorven vleermuis	XXXX		XXXX			XXXX			XXXX	
Meervleermuis	XXXX		XXXX		XX	XX		X	XXX	
Vale vleermuis	XXX	X	XXXX	(X)		XX	XX		XXXX	
Bechsteins vleermuis	XX	XX		XXXX		XXXX			XXXX	
Gewone grootoorvleermuis	XX	XX	XX	XX	X	XX	X		XXXX	
Grijze grootoorvleermuis	XXXX		XXXX			XXXX			XXXX	
Gewone dwergvleermuis	XXX	X	XXX	X	XXX		X	XXX		X
Kleine dwergvleermuis	XXX	X	XXX	X	XXX		X	?		?
Ruige dwergvleermuis	XX	XX	(X)	XXXX	XX		XX	XX		XX
Laatvlieger	XXXX	(X)	XXXX	(X)	XXXX		(X)	XXXX		(X)
Tweekleurige vleermuis	XXXX		XXXX		XXXX			?		
Rosse vleermuis	(X)	XXXX	(X)	XXXX	(X)		XXXX	(X)		XXXX
Bosvleermuis		XXXX		XXXX	(X)		XXXX	(X)		XXXX
Mopsvleermuis	XX	XX	XX	XX		XXX	X		XXX	X

